

**КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ
Кафедра початкової освіти**

**ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ
З БАТЬКАМИ ПЕРШОКЛАСНИКІВ**

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА
Спеціальність 013 «Початкова освіта»

Вернигори Олени Сергіївни

студентки групи Пом-1-24-1.4д

Науковий керівник:

Мієр Тетяна Іванівна,

доктор педагогічних наук, професор

Допущено до захисту

Протокол №__ від _____ 25 року

Завідувач кафедри _____ Г. Л. Бондаренко

КИЇВ – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВЗАЄМОДІЇ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ З БАТЬКАМИ ПЕРШОКЛАСНИКІВ.....	6
1.1. Розкриття сутності понять батьки, батьки першокласників, взаємодія, взаємодія з учителем.....	6
1.2. Процес взаємодії вчителів початкових класів з батьками першокласників: аналіз наукових статей та методичних праць.....	16
1.3. Практичний досвід організації взаємодії вчителів початкових класів з батьками першокласників.....	24
Висновки до розділу 1.....	49
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ОСОБЛИВОСТЕЙ ВЗАЄМОДІЇ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ З БАТЬКАМИ ПЕРШОКЛАСНИКІВ.....	51
2.1. Актуальний стан готовності вчителів початкових класів до взаємодії з батьками першокласників (констатувальний етап педагогічного експерименту)...	51
2.2. Засіб сприяння реалізації особливостей взаємодії вчителів початкових класів з батьками першокласників (формувальний етап педагогічного експерименту)....	58
2.3. Організація та аналіз результатів наукового дослідження.....	69
Висновки до розділу 2.....	73
ВИСНОВКИ.....	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	81
ДОДАТКИ.....	88

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасна система початкової освіти в Україні орієнтована на створення умов для повноцінного розвитку дитини, формування її соціальної та навчальної компетентності. Одним із ключових чинників успішної адаптації першокласників до навчання є ефективна взаємодія між учителями початкових класів та батьками. Від якості цієї взаємодії залежить не лише емоційний стан і мотивація дитини, а й її подальший освітній маршрут. Перехід до Нової української школи, що передбачає партнерську модель взаємин між учителем, учнем і батьками, вимагає оновлених підходів до організації співпраці з родинами першокласників.

На практиці вчителі нерідко стикаються з труднощами у налагодженні конструктивної взаємодії з батьками, що може бути зумовлено різним рівнем педагогічної культури батьків, недостатньою інформованістю або відсутністю єдиного підходу до виховання дитини. У таких умовах підвищується потреба у дослідженні змісту, форм і методів співпраці вчителя з батьками першокласників, що сприятиме формуванню єдиного освітнього простору та ефективній підтримці дитини.

З огляду на це, вивчення особливостей взаємодії вчителів початкових класів з батьками першокласників є своєчасним і має важливе теоретичне й практичне значення для забезпечення успішної адаптації дітей до шкільного середовища та підвищення результативності освітнього процесу.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні, розробленні й експериментальній перевірці засобу сприяння реалізації особливостей взаємодії вчителів початкових класів з батьками першокласників.

Завдання дослідження:

1. Здійснити аналіз наукових джерел з проблеми дослідження та розкрити сутність термінів *батьки, батьки першокласників, взаємодія, взаємодія з учителем.*

2. Проаналізувати зміст наукових статей та методичних праць про процес взаємодії вчителів початкових класів з батьками першокласників.

3. Встановити актуальний стан готовності вчителів початкових класів до взаємодії з батьками першокласників.

4. Розкрити сутність феномену «готовність вчителя початкових класів до взаємодії з батьками першокласників», визначити критерії, показники та рівні дослідження готовності.

5. Визначити засіб сприяння реалізації особливостей взаємодії вчителів початкових класів з батьками першокласників та експериментального перевірити їх ефективність.

Об'єкт дослідження – процес взаємодії вчителів з батьками учнів.

Предмет дослідження – засіб сприяння реалізації особливостей взаємодії вчителів початкових класів з батьками першокласників.

Методи дослідження. Для досягнення мети, виконання поставлених завдань використано комплекс методів, а саме:

- *теоретичні*: аналіз, порівняння, узагальнення даних наукових джерел з проблеми взаємодії вчителів початкових класів з батьками учнів у цілому та з батьками учнів першого класу зокрема;

- *емпіричні*: анкетування, спостереження, бесіди, констатувальний і формувальний етапи педагогічного експерименту для перевірки ефективності засобу сприяння реалізації особливостей взаємодії вчителів початкових класів з батьками першокласників.

Апробація результатів роботи. Результати представлені на V Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Нова українська школа в дії :актуальні проблеми методик навчання та стратегії розвитку», Всеукраїнській науково практичній інтернет-конференції для студентів та молодих науковців «Вивчення та впровадження ідей Василя Сухомлинського в практику сьогодення», I Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Наукові інстайти майбутніх педагогів: від пошуку до втілення», III

Всеукраїнському науково-методичному семінарі «Компетентнісний підхід в освіті: теорія і практика», розроблено стендову доповідь та прийнято до друку статтю «Порівняльно-описовий аналіз законодавчого урегулювання функціонування сфери освіти як засіб вивчення спрямованості педагогічної взаємодії з батьками здобувачів початкової освіти» в журналі «Педагогічна освіта: теорія і практика» (Додаток В)

Експериментальна база дослідження. Експериментальна робота проводилася на базі таких закладів загальної середньої освіти:

- Бородянського академічного ліцею Бородянської селищної ради Київської області
- Ліцею № 3 Подільського району міста Києва
- Спеціалізованої школи №149 Солом'янського району міста Києва
- Початкової школи № 344 Дарницького району міста Києва
- Ліцею № 133 Печерського району міста Києва
- Ліцею № 144 ім. Г. Ващенка

В експерименті взяли участь учителі початкових класів та батьки першокласників із зазначених закладів. Дослідження було спрямоване на:

- Визначення початкового рівня готовності вчителів до ефективної взаємодії з батьками;
- Впровадження та апробацію конкретного засобу комунікації (родинні збори, анкетування, тренінги тощо);
- Аналіз результатів формувального етапу експерименту.

Структура і обсяг магістерської роботи: зміст випускної кваліфікаційної роботи містить вступ, два розділи, висновки до двох розділів, загальні висновки, список використаних джерел (50 найменувань), 3 додатки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВЗАЄМОДІЇ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ З БАТЬКАМИ ПЕРШОКЛАСНИКІВ

1.1. Розкриття сутності понять батьки, батьки першокласників, взаємодія, взаємодія з учителем

Категоріальний апарат будь-якого педагогічного дослідження формує не лише його теоретичні засади, а й окреслює методологічні орієнтири для подальшого аналізу обраної проблематики. У межах дослідження специфіки взаємодії вчителів початкової школи з батьками першокласників особливо важливим є точне тлумачення ключових понять, зокрема таких категорій, як «батьки», «батьки першокласників», «взаємодія» та «взаємодія з учителем». Ґрунтовне опрацювання наукових джерел свідчить, що хоча ці терміни широко застосовуються в педагогічній науці та практиці, їхній зміст нерідко трактується по-різному. Саме тому виникає потреба у їхньому концептуальному уточненні відповідно до завдань конкретного дослідження.

Поняття «батьки» традиційно розглядається у міждисциплінарному полі соціології, психології та педагогіки. Н.М. Білик [3] зазначає, що батьківство це не лише формальний статус у суспільстві, а ціла сукупність комунікативних, виховних, захисних і нормативних функцій, які реалізуються у сімейному середовищі та впливають на процес становлення особистості дитини. Схожої позиції дотримується О.А. Сохацька [39], яка підкреслює, що батьки виступають суб'єктами первинної соціалізації, через яких дитина засвоює базові моделі поведінки, ціннісні орієнтири та основи самоідентифікації.

Поглиблений аналіз соціальної ролі батьків подає С.У. Гончаренко [10], який акцентує увагу на багатовимірності батьківських функцій, включаючи освітню, морально-етичну, емоційну та інституційну складові. Він зауважує, що ефективність реалізації цих функцій прямо корелює з рівнем залучення батьків до

взаємодії з інституціями освіти, зокрема зі школою. Цей підхід дозволяє перейти до конкретизації поняття «батьки першокласників».

Категорія «батьки першокласників» має набагато вужчий контекст, зумовлений специфікою адаптаційного періоду, який переживає дитина та її родина у процесі переходу до шкільного навчання. За визначенням Є.В. Бондар [5], батьки першокласників – це соціальна група, яка виконує розширені виховні функції в умовах підвищеного рівня емоційного навантаження, зумовленого необхідністю підтримки дитини під час її адаптації до нових освітніх та соціальних вимог. Систематичне дослідження цього періоду вказує на те, що саме взаємодія батьків із педагогічним колективом виступає ключовим чинником успішності адаптації дитини.

Визначення поняття «взаємодія» у педагогічній теорії має багаторівневу структуру. Ю.А. Конаржевський [17] розглядає взаємодію як цілеспрямований та організований процес комунікації, обміну певною інформацією та координації дій між усіма учасниками освітнього процесу з метою досягнення спільних результатів. Він підкреслює, що взаємодія є не лише формою соціальної комунікації, а механізмом, що призводить до гармонії в стосунках. А це в свою чергу забезпечує стабільний, якісний і передбачуваний освітній процес.

Концептуальну глибину категорії «взаємодія» розкривають І.В. Лісова [20] та Т.І. Поніманська [29], які трактують її як системно організовану діяльність педагогів і батьків, що базується на паритетності, взаємній довірі та відповідальності за розвиток дитини. Дослідження підтверджують, що ефективна взаємодія має двосторонній характер, передбачає активне включення батьків у педагогічний процес і є необхідною умовою формування позитивного емоційного клімату у шкільному середовищі.

Визначення поняття «взаємодія з учителем» можна розкрити через загальне трактування педагогічної взаємодії. Це організований процес спільної діяльності всіх учасників освітнього процесу, а саме вчителя, учня і його батьків, що має чітку педагогічну мету.

Сучасні концепції педагогіки партнерства, зокрема положення Нової української школи, надають взаємодії між учителем і батьками статусу обов'язкового компонента освітнього процесу, що сприяє формуванню безпечного, інклюзивного та мотивувального середовища для першокласника. За результатами досліджень О.В. Сухомлинської [24], саме конструктивна взаємодія вчителя та батьків є ключовою передумовою ефективної соціалізації дитини, її академічної успішності та психоемоційного благополуччя.

Порівняльний аналіз наукових підходів дозволяє виділити низку спільних положень щодо сутності ключових понять. По-перше, більшість авторів акцентують на розширеній соціальній та виховній ролі батьків, яка виходить за межі традиційного сімейного простору і реалізується у партнерстві з освітніми інституціями. По-друге, поняття «батьки першокласників» має специфіку, пов'язану з потребою у педагогічній підтримці в період шкільної адаптації дитини. По-третє, взаємодія розглядається як двосторонній процес комунікації, що базується на засадах паритетності та спільної відповідальності. По-четверте, взаємодія з учителем є інструментом забезпечення єдності виховних впливів сім'ї та школи. Узагальнені визначення основних понять наведено у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Основні поняття дослідження та їх визначення

Термін	Визначення терміну	Автор / джерело
Батьки	Особи, які здійснюють відповідальне соціальне виховання, забезпечення, навчання та правовий супровід розвитку дитини у сім'ї	Білик Н.М.

Продовження табл. 1.1

Батьки першокласників	Соціальна категорія батьків, діти яких вступають до закладу початкової освіти, де відбувається перехід до нових умов соціалізації та навчання	Романенко Л.В.
Взаємодія	Організований процес соціального чи педагогічного обміну інформацією, діями, цінностями між суб'єктами для досягнення спільних цілей і гармонізації відносин	Конаржевський Ю.А.
Взаємодія з учителем	Організований процес спільної діяльності всіх учасників освітнього процесу, а саме вчителя, учня і його батьків, що має чітку педагогічну мету.	Сформульовано нами

Узагальнення теоретичних підходів свідчить про наявність системної взаємозалежності між поняттями, що становлять основу дослідження. Роль батьків, зокрема батьків першокласників, не може розглядатися ізольовано, оскільки вона реалізується у контексті соціальної взаємодії з іншими учасниками освітнього процесу. У цьому середовищі вчитель початкових класів відіграє координуючу та регулюючу функції, забезпечуючи єдність виховних впливів та створення сприятливих умов для адаптації дитини до шкільного життя. Саме конструктивна взаємодія між батьками й учителем на цьому етапі визначає психологічний комфорт дитини, формування мотивації до навчання та поступове входження у нову соціальну роль учня.

Аналіз наукових джерел дає підстави стверджувати, що ефективна взаємодія між учителем і батьками першокласника має складну, багатокомпонентну структуру. Вона базується на дотриманні низки педагогічних принципів, серед яких ключовими є партнерство, взаємна відповідальність, прозорість комунікації, координація виховних стратегій та забезпечення зворотного зв'язку. Для уточнення термінологічного апарату доцільно розмежувати поняття, які у науковій літературі використовуються для опису різних рівнів і форм взаємодії школи та родини. Систематизований зміст зазначених категорій наведено у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

**Розмежування понять «взаємодія», «співпраця», «партнерство»,
«залучення батьків» у контексті початкової освіти**

Поняття	Змістове наповнення поняття	Характер відносин між учасниками
Взаємодія	Систематичний процес обміну інформацією, узгодження позицій, спільного вирішення завдань між учасниками освітнього процесу	Двосторонній, регулярний, може мати формальний або неформальний характер
Співпраця	Узгоджені, спільно організовані дії, спрямовані на досягнення конкретної мети розвитку або навчання дитини	Колективний, цілеспрямований, заснований на домовленостях
Партнерство	Відносини рівноправності, взаємної відповідальності та підтримки між школою та сім'єю, орієнтовані на довгострокову співпрацю	Довготривалий, стратегічний, передбачає обопільну ініціативу

Продовження табл.1.2

Залучення батьків	Включення батьків у різні форми шкільного життя: участь у заходах, консультаціях, прийнятті рішень	Може бути епізодичним або системним, залежить від ініціативи школи та родини
-------------------	--	--

Така взаємодія передбачає активне залучення батьків до освітнього процесу, їхню інформованість про індивідуальні потреби та труднощі дитини, а також спільне вирішення педагогічних завдань, спрямованих на підтримку навчальної мотивації й психологічного комфорту.

Водночас сучасна наукова література фіксує низку об'єктивних суперечностей, що ускладнюють реалізацію повноцінної взаємодії між школою та родиною. Серед основних проблем виокремлюють неоднорідність рівня педагогічної культури батьків, обмежену готовність частини родин до партнерської співпраці, а також нерівномірну готовність самих учителів до конструктивного діалогу з батьківською громадою. З метою систематизації основних труднощів, що перешкоджають ефективній взаємодії між учителями початкових класів та батьками першокласників, у таблиці 1.3 наведено узагальнення ключових бар'єрів, їх характеристик та джерел виникнення.

Таблиця 1.3

Ключові бар'єри у взаємодії вчителів початкових класів із батьками першокласників (розроблено нами на основі узагальнення інформації в таких джерелах [9; 11; 44])

Бар'єр	Характеристика	Джерело проблеми
Низький рівень педагогічної культури батьків	Батьки не усвідомлюють ролі освіти або уникають участі	Соціально-економічні або освітні чинники родини

Продовження табл. 1.3

Обмежена комунікативна компетентність учителів	Відсутність навичок партнерської взаємодії, неготовність до діалогу	Прогалини у педагогічній освіті, відсутність тренінгів
Стереотипи щодо ролі батьків	Батьків сприймають як «пасивних спостерігачів» без залучення до рішень	Традиційна модель роботи закладу освіти
Відсутність системної комунікації	Взаємодія має епізодичний характер, відсутній зворотний зв'язок	Недостатня регламентація процесів взаємодії у школі

Виокремлення зазначених бар'єрів дозволяє точніше формулювати напрями удосконалення партнерської взаємодії між школою та родинами учнів, а також є підґрунтям для подальшого аналізу нормативних, організаційних і методичних чинників, що впливають на ефективність співпраці.

Систематизація теоретичних позицій свідчить про концептуальну єдність у визначенні соціальної ролі батьків, а також про необхідність формування партнерської моделі взаємодії, що ґрунтується на спільній відповідальності, відкритості та координації зусиль сім'ї й школи. Такий підхід не лише сприяє гармонійному розвитку дитини, а й створює умови для підвищення ефективності освітнього процесу на початковому етапі.

Зазначене концептуальне розуміння ключових понять ґрунтується не лише на теоретичних позиціях сучасної педагогіки, а й на положеннях чинного законодавства, яке регламентує взаємодію між учителями та батьками в системі початкової освіти.

Нормативно-правове забезпечення взаємодії вчителів початкових класів із батьками першокласників відіграє надзвичайно важливу роль у сучасному освітньому процесі. Воно є фундаментом ефективної співпраці між усіма учасниками освітнього середовища, оскільки визначає правові межі, обов'язки, відповідальність і механізми партнерської взаємодії.

Організація ефективної взаємодії між учителями початкових класів та батьками першокласників ґрунтується на положеннях чинного законодавства України, яке закріплює правові основи співпраці між сім'єю та закладом освіти, визначає відповідальність сторін і регламентує механізми залучення батьків до освітнього процесу.

Насамперед, відповідно до Закону України «Про освіту» [32], взаємодія між закладами освіти та батьками є обов'язковим компонентом забезпечення якості освіти. Стаття 55 зазначеного Закону встановлює, що батьки мають право та обов'язок брати участь у навчанні та вихованні дитини, зокрема шляхом співпраці з педагогічними працівниками, участі у заходах школи та контролю за здобуттям освіти дітьми.

Ключові положення щодо партнерської взаємодії закріплені також у Законі України «Про повну загальну середню освіту» [33]. Згідно зі статтею 28, сім'я визнається повноправним учасником освітнього процесу, а заклади освіти зобов'язані забезпечити умови для конструктивної співпраці з батьками, залучення їх до обговорення освітніх програм, оцінювання якості освіти та ухвалення педагогічних рішень. Стаття 29 зазначає, що педагогічні працівники несуть персональну відповідальність за налагодження ефективної комунікації з родинами учнів та сприяння адаптації першокласників до освітнього середовища.

Важливим стратегічним документом, що регламентує зміст і принципи взаємодії між учителями та батьками, є Концепція Нової української школи (НУШ), затверджена наказом МОН України № 924 від 20 серпня 2018 року [22]. Серед основних принципів концепції виокремлено:

- 1) орієнтацію на педагогіку партнерства, що передбачає рівноправність, взаємну відповідальність і довіру між учасниками освітнього процесу;
- 2) залучення батьків до прийняття рішень щодо навчально-виховного процесу;
- 3) створення інклюзивного, безпечного й мотивувального середовища для дітей, зокрема через співпрацю школи та родини.

Окремо слід зазначити, що Концепція НУШ визначає батьків як ключових суб'єктів, відповідальних за підтримку дитини у процесі адаптації до шкільного життя, а педагогів як координаторів цієї взаємодії, які мають сприяти залученню батьків до освітнього процесу.

Крім того, відповідно до Положення про заклад загальної середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2017 року № 684 [32], діяльність закладів освіти має бути відкритою та прозорою для батьківської громадськості, а органи батьківського самоврядування повноцінними учасниками управлінських процесів школи.

Нормативно-правова база України створює підґрунтя для впровадження партнерської моделі взаємодії між учителями та батьками, проте реалізація зазначених положень у практиці потребує системного підходу, підвищення компетентності педагогів та активізації участі батьків у шкільному житті.

Дане теоретичне підґрунтя дає основу для подальшого комплексного аналізу практики організації взаємодії вчителів початкових класів із батьками першокласників, а також для визначення засобів, що сприяють підвищенню якості цієї взаємодії. Дослідження цих аспектів стане предметом наступних підпунктів теоретичного розділу.

Конструктивна взаємодія з батьками відіграє важливу роль у формуванні психоемоційного благополуччя та успішної адаптації першокласників. Узагальнення напрацювань у педагогічній та психологічній літературі свідчить, що результативна співпраця між учителями початкової школи та батьками дітей цього віку суттєво впливає не лише на процес освітнього пристосування, а й на

емоційний комфорт дитини, рівень її навчальної мотивації та загальне соціальне самопочуття. Наукові праці з дитячої психології підкреслюють, що активне залучення батьків до освітнього середовища сприяє зменшенню тривожності в молодших школярів, особливо на етапі входження в нові соціальні умови.

Психологічна тривожність першокласників пов'язана із невизначеністю нових правил, страхом перед оцінюванням, розривом із попереднім соціальним середовищем та необхідністю адаптації до колективу. У цьому контексті наявність партнерської взаємодії між родиною та школою забезпечує дитині відчуття підтримки, стабільності та передбачуваності, що суттєво знижує психоемоційне напруження. За результатами емпіричних досліджень, рівень тривожності у дітей, батьки яких активно співпрацюють із педагогами, може знижуватися на 25–30% у порівнянні з класами, де взаємодія має формальний характер.

Також партнерська модель співпраці між педагогами й батьками позитивно пов'язана з підвищенням навчальної мотивації першокласників. Участь дорослих у шкільному житті дитини, їхня присутність у плануванні спільних заходів та регулярний контакт із вчителями формують у молодшого школяра сприятливий образ школи, підсилюють значущість освітньої діяльності й сприяють становленню внутрішньої мотивації до пізнання та навчальної активності.

Важливим аспектом є також вплив ефективної взаємодії між учителем та сім'єю на формування емоційної стійкості дитини. Послідовна та системна співпраця з батьками створює сприятливі умови для безпечного освітнього середовища, де дитина має можливість поступово адаптуватися до нових ситуацій, долати виникаючі труднощі та розвивати навички саморегуляції. У разі відсутності такої взаємодії зростає ризик соціальної ізоляції, емоційного дискомфорту та низької здатності справлятися зі стресом, що негативно відображається на процесі загальної шкільної адаптації.

Таким чином, взаємозв'язок між конструктивною взаємодією школи та батьківською громадою і психоемоційним станом першокласників є доведеним як на теоретичному, так і на емпіричному рівні. Це обґрунтовує необхідність

посилення уваги до розвитку партнерських відносин у системі початкової освіти як одного з ключових чинників забезпечення психологічного комфорту та академічної успішності дитини.

1.2. Процес взаємодії вчителів початкових класів з батьками першокласників: аналіз наукових статей та методичних праць

Теоретичне осмислення проблеми взаємодії вчителів початкових класів із батьками першокласників потребує не лише уточнення базових понять, а й глибокого аналізу наукових джерел, що висвітлюють зміст, структуру, етапність та специфіку цього процесу. Наукові публікації, присвячені питанням шкільної адаптації, педагогічної комунікації та співпраці школи з родиною, акцентують на складності та багатокomпонентності досліджуваного феномена. Зокрема, сучасна українська педагогіка [22; 28] розглядає взаємодію вчителя та батьків не як факультативний елемент навчально-виховної діяльності, а як необхідний структурний компонент освітнього середовища, що має безпосередній вплив на соціалізацію й академічну успішність учнів.

У роботах Т.І. Поніманської [29] наголошується, що процес взаємодії між учителем і батьками першокласників включає кілька взаємопов'язаних аспектів, серед яких комунікативний, інформаційно-роз'яснювальний, діагностично-аналітичний і консультативно-педагогічний. Зміст цих аспектів визначається як сукупність цілеспрямованих дій учителя, спрямованих на налагодження партнерських стосунків із сім'єю дитини, узгодження виховних підходів і формування єдиного освітнього простору. Підтримку цієї позиції можна знайти у працях С.У. Гончаренка [10], де підкреслюється, що взаємодія має бути не епізодичною, а системною, ґрунтуватися на регулярності, прозорості комунікації та педагогічній компетентності всіх учасників процесу.

Дослідження І.В. Лісової [20] засвідчують, що процес взаємодії з батьками першокласників має динамічний характер і змінюється відповідно до етапів

адаптації дитини до шкільного середовища. Зокрема, на початковому етапі домінує інформативно-комунікативна складова, яка передбачає знайомство, налагодження базового контакту та формування первинного уявлення батьків про особливості навчального процесу. У подальшому акценти зміщуються у бік конструктивного діалогу, діагностики труднощів адаптації, визначення потреб родини та дитини, а також спільного пошуку рішень проблемних ситуацій.

Важливість раннього залучення батьків до активної взаємодії з учителем підтверджують і результати практико-орієнтованих досліджень, зокрема праці Л.В. Романенко [35], де обґрунтовано ефективність використання батьківських зборів, індивідуальних консультацій, анкетувань та інших форм комунікації вже на етапі підготовки дитини до школи. Автор зазначає, що лише за умов своєчасного включення батьків у педагогічний процес можна мінімізувати негативні наслідки адаптаційного стресу та підвищити рівень психологічного комфорту першокласника у навчальному середовищі.

У науковій літературі простежується й тенденція до розширення форм взаємодії вчителя з батьками, зокрема шляхом використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Як зазначає Є.В. Бондар [5], цифрові платформи, мобільні додатки, освітні портали та дистанційні консультації можуть слугувати ефективним інструментом налагодження зв'язку з батьками, особливо у ситуаціях, коли традиційні форми комунікації є обмеженими або малоефективними. Разом із тим автор акцентує, що впровадження таких інновацій має супроводжуватися підвищенням рівня цифрової компетентності як учителів, так і батьків.

Значну увагу проблематиці готовності педагогів до взаємодії з батьками приділяє Н.М. Білик [3], яка розглядає її як комплексну характеристику, що включає мотиваційний, когнітивний, комунікативний та емоційно-вольовий компоненти. На думку дослідниці, готовність учителя до конструктивної взаємодії формується у процесі фахової підготовки, а також у результаті безперервного

професійного саморозвитку. Відсутність системного підходу до формування цієї готовності негативно впливає на ефективність співпраці між школою і родиною.

Практичний досвід функціонування закладів початкової освіти підтверджує, що ефективна взаємодія вчителя з батьками передбачає дотримання низки методичних рекомендацій, серед яких особливу роль відіграє індивідуальний підхід до кожної сім'ї, гнучкість комунікаційних стратегій та врахування соціокультурних особливостей батьківського контингенту. На основі опрацьованих різних джерел узагальнено ключову інформацію, що дозволяє структурувати зміст процесу взаємодії вчителів початкових класів із батьками першокласників (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Важлива інформація для розкриття теми дослідження

Зміст інформації	Автор / джерело
Структура процесу взаємодії: комунікативний, діагностичний, консультативний, інформаційний аспекти	Поніманська Т.І. [29].
Необхідність системності та регулярності взаємодії	Гончаренко С.У. [10].
Динаміка взаємодії залежно від етапів адаптації дитини	Лісова І.В. [20].
Роль раннього залучення батьків до комунікації зі школою	Романенко Л.В. [35].
Використання ІКТ для розширення форм взаємодії	Бондар І.В. [5].
Структура готовності вчителя до взаємодії: мотиваційний, когнітивний, комунікативний компоненти	Білик Н.М. [3].

Особливу увагу слід приділити категорії «готовність учителя початкових класів до взаємодії з батьками першокласників», яка виступає однією з ключових

у межах магістерського дослідження. Аналіз наукової літератури показує, що визначення цього поняття є неоднозначним, що обґрунтовує необхідність його уточнення та розвитку на основі теоретичних положень і результатів практичних досліджень. У контексті даної роботи доцільно розглядати «готовність учителя початкових класів до взаємодії з батьками першокласників» як інтегровану характеристику особистості педагога, що відображає його здатність професійно, ефективно та системно формувати партнерські стосунки з батьками учнів з урахуванням потреб дітей та соціокультурних особливостей родинного середовища. Зміст цього поняття формалізовано у таблиці 1.5.

Таблиця 1.5

Визначення поняття «готовність учителя початкових класів до взаємодії з батьками»

Зміст поняття	Автор / джерело (якщо йтиметься про удосконалення)
Готовність учителя початкових класів до взаємодії з батьками першокласників це інтегрована характеристика, що включає професійну мотивацію, знання основ педагогічної комунікації, навички співпраці та здатність до побудови ефективної партнерської взаємодії з родинами учнів.	Сформульовано нами

Систематизація теоретичних підходів і формування власного бачення категорії «готовність учителя початкових класів до взаємодії з батьками

першокласників» дає змогу чіткіше визначити дослідницький фокус роботи. На основі проаналізованих наукових джерел це поняття доцільно трактувати як багатовимірне явище, що охоплює мотиваційно-ціннісну, когнітивну, комунікативну та діяльнісно-практичну складові. Кожен із цих компонентів визначає рівень ефективності взаємодії педагога з батьками та прямо впливає на успішність адаптації дитини до шкільного середовища.

Дослідження, присвячені проблемі підготовки педагогів до взаємодії з родинами учнів, свідчать, що недостатній рівень розвитку зазначених складових негативно впливає на ефективність комунікації, сприяє виникненню конфліктів між учителями та батьками та ослаблює виховний потенціал сім'ї і школи як єдиного соціального середовища для дитини. У цьому контексті особливо актуальним є завдання не лише теоретичного осмислення даного поняття, а й його емпіричного дослідження, що включає оцінку рівня готовності вчителів до взаємодії з батьками у практичних освітніх умовах. Слід зазначити, що аналіз реального стану цієї готовності є необхідним, оскільки він безпосередньо впливає на ефективність освітнього процесу та успішність адаптації першокласників.

Актуальні дані емпіричних досліджень підтверджують, що готовність учителів початкових класів до конструктивної взаємодії з батьками першокласників має нерівномірний характер та залежить від низки чинників, зокрема освітнього рівня педагогів, їхнього професійного досвіду та доступу до методичної підтримки. За результатами дослідження, проведеного Інститутом педагогіки НАПН України у 2023 році, лише 46% учителів початкових класів вважають себе повністю готовими до системної співпраці з батьками, тоді як 38% педагогів зазначають про часткову готовність, а 16% визнають наявність суттєвих труднощів у налагодженні комунікації з родинами учнів.

На основі аналізу наукових джерел і результатів соціологічних опитувань узагальнено типові труднощі, з якими стикаються вчителі у процесі взаємодії з батьками першокласників.

Таблиця 1.6

**Типові труднощі вчителів під час взаємодії з батьками першокласників
(за даними літератури та емпіричних досліджень)**

Труднощі	Характеристика проблеми	Частота згадування у дослідженнях
Недостатня комунікативна компетентність	Відсутність навичок конструктивного діалогу, труднощі у врегулюванні конфліктів	Зазначають 57% опитаних учителів
Нерозуміння ролі батьків у процесі адаптації	Вчителі не завжди залучають батьків до спільного вирішення педагогічних завдань	Відображено у 4% публікацій
Недостатня підготовка до роботи з різними соціальними групами	Труднощі у взаємодії з батьками з низьким рівнем педагогічної культури	Підкреслюється у 36% досліджень
Формалізація комунікації	Взаємодія обмежується інформуванням без глибокого партнерства	Згадується у 48% опитаних шкіл

Представлені дані підтверджують необхідність комплексного вивчення практичного досвіду взаємодії вчителів початкових класів із батьками першокласників, що стане предметом наступного підпункту дослідження.

Аналіз наукових джерел свідчить, що досягнення високого рівня готовності вчителів до взаємодії з батьками можливе лише за умови належної фахової підготовки у закладах вищої освіти та систематичного підвищення кваліфікації протягом професійної діяльності. Методичні праці та наукові дослідження

підкреслюють доцільність інтеграції до освітніх програм спеціальних модулів, спрямованих на розвиток комунікативних компетентностей, педагогічної культури спілкування, емоційного інтелекту та навичок ефективної взаємодії з батьківською спільнотою.

У сучасних умовах трансформації освітнього середовища, зумовленої впровадженням концепції Нової української школи, взаємодія вчителя з батьками першокласників виступає ключовим чинником підвищення ефективності освітнього процесу та формування психологічно безпечного шкільного середовища. У цьому контексті дослідження рівня готовності педагогів до такої взаємодії набуває не лише теоретичного, а й практичного значення, оскільки безпосередньо впливає на успішність адаптації дітей у закладах загальної середньої освіти.

Загалом результати аналізу наукових статей і методичних праць свідчать про наявність певних прогалин у теоретичній розробці проблеми, зокрема щодо чіткої структуризації змісту процесу взаємодії, комплексної характеристики готовності педагогів, а також систематизації ефективних засобів і форм комунікації між учителем і батьками першокласників. Виявлені теоретичні аспекти потребують подальшого поглиблення, а також практичної перевірки через проведення емпіричного дослідження, результати якого дозволять обґрунтувати ефективні механізми взаємодії сім'ї та школи на початковому етапі навчання.

Зазначена теоретична база створює підґрунтя для практичного дослідження, що має на меті оцінку рівня готовності вчителів початкових класів до взаємодії з батьками першокласників, а також аналіз ефективності заходів, спрямованих на формування партнерських стосунків між родиною та закладом освіти.

Порівняльний огляд підготовки вчителів до взаємодії з батьками: міжнародний та український контекст. У зарубіжній педагогічній практиці підготовка майбутніх учителів до ефективної взаємодії з батьками є невід'ємною частиною професійної освіти і чітко відображена у навчальних програмах. Зокрема, у Фінляндії, яка традиційно демонструє високий рівень якості освіти,

особлива увага приділяється розвитку комунікативної компетентності педагогів. Ще під час здобуття кваліфікації учителі проходять модулі, що охоплюють основи партнерської взаємодії з родиною, методи врегулювання конфліктів, особливості міжкультурної комунікації та формування емпатії.

Німеччина реалізує підготовку вчителів за федеральними стандартами, які включають обов'язкові курси з соціальної педагогіки, психології сім'ї та стратегій ефективного залучення батьків до шкільного життя. Водночас акцент робиться на практичних компонентах підготовки майбутні вчителі проходять стажування з реальними кейсами взаємодії з родинами учнів, що дозволяє сформувати практичні навички до початку професійної діяльності.

У Канаді педагогічна освіта акцентує увагу на партнерстві з батьками через концепцію «спільного освітнього простору». Освітні програми для вчителів початкових класів включають курси з комунікації з батьками, врахування культурної різноманітності та формування довіри в шкільному середовищі. Відповідно до провінційних стандартів, майбутні педагоги повинні демонструвати здатність ефективно встановлювати контакти з родинами та забезпечувати інклюзивне освітнє середовище.

Японська модель взаємодії відрізняється високою увагою до виховання характеру та колективною відповідальністю за успіх кожного учня, інтегруючи сім'ю у виховний процес через непрямі, але впливові механізми.

У США переважає прагматичний підхід, орієнтований на чітке визначення очікувань та інтенсивну цифрову комунікацію.

Порівняно з зарубіжними підходами, українська система підготовки педагогічних кадрів лише частково охоплює питання взаємодії з батьками. Аналіз вітчизняних освітніх програм показує недостатню структурованість та практичну спрямованість відповідних елементів професійної підготовки вчителів. Фахове навчання майбутніх педагогів переважно зосереджене на загальнопедагогічних дисциплінах, тоді як аспекти комунікації з батьками, конфліктології та соціальної психології представлені фрагментарно.

Такий стан підготовки зумовлює актуальність розширення змістових модулів педагогічної освіти в Україні, що мають забезпечити майбутніх учителів необхідними знаннями та практичними навичками для побудови ефективної взаємодії із сім'єю учня, особливо у період адаптації дитини до шкільного життя.

1.3. Практичний досвід організації взаємодії вчителів початкових класів з батьками першокласників

Аналіз практичного досвіду організації взаємодії вчителів початкових класів із батьками першокласників є важливим етапом комплексного дослідження цієї проблеми. Сучасна педагогічна практика підтверджує, що ефективна взаємодія школи з родиною на початковому етапі освіти залишається одним із ключових чинників соціальної адаптації дитини, її психологічного комфорту та формування мотивації до навчання. Водночас реальний стан організації цієї взаємодії демонструє суттєві відмінності у підходах, формах і рівні залученості батьків до освітнього процесу. Різноманітність результатів пояснюється такими факторами, як рівень педагогічної компетентності вчителів, соціокультурні особливості родин та організаційні умови функціонування закладів освіти. Практика показує, що навіть за наявності нормативно встановлених стандартів партнерства ефективність взаємодії значною мірою залежить від конкретних умов. Саме тому дослідження актуального стану процесу взаємодії є необхідним для формулювання обґрунтованих висновків і практичних рекомендацій.

Сучасний практичний досвід у сфері початкової освіти показує, що традиційні форми взаємодії між учителем і батьками залишаються домінуючими. Серед них найпоширеніші — загальношкільні та класні батьківські збори, індивідуальні консультації, а також телефонні або особисті бесіди з батьками. Незважаючи на їхнє широке використання, ці форми не завжди забезпечують повноцінну комунікацію та справжнє партнерство між сім'єю та школою. Причинами цього є обмеженість часу, недостатній рівень підготовки вчителів до

ведення ефективного діалогу, а також низький рівень педагогічної культури окремих батьків. В деяких випадках батьківські збори проводяться формально, без реального залучення батьків до обговорення актуальних питань навчання та виховання дітей. Відсутність діалогічності у взаємодії, низька зацікавленість батьків та одностороння комунікація з боку педагогів призводять до зниження ефективності співпраці, що, у свою чергу, негативно впливає на адаптацію першокласників до шкільного середовища.

Узагальнення теоретичних і емпіричних даних дозволяє виділити ключові бар'єри, що ускладнюють ефективну взаємодію між учителями та батьками першокласників, їх зміст представлено у таблиці 1.7.

Таблиця 1.7

Ключові бар'єри ефективної взаємодії вчителів початкових класів із батьками першокласників

Категорія бар'єра	Зміст перешкоди	Можливі наслідки для адаптації дитини
Комунікативні	Недостатня компетентність учителів у веденні діалогу; формалізованість комунікації	Зниження якості зворотного зв'язку; підвищення тривожності
Соціальні	Соціальна неоднорідність родин; низький рівень педагогічної культури батьків	Нерівномірність залучення батьків до освітнього процесу
Психологічні	Відсутність довіри між сім'єю та школою; упередження щодо ролі батьків	Погіршення емоційного клімату в класі; соціальна ізоляція дитини

Організаційні	Обмежені ресурси закладів освіти; відсутність механізмів системної взаємодії	Зниження ефективності адаптації; фрагментарність співпраці
---------------	--	---

Практика організації взаємодії також свідчить про неоднорідність рівня залученості батьків до освітнього процесу залежно від соціального статусу, освітнього рівня та сімейної ситуації. Дослідження свідчать, що батьки з високим рівнем педагогічної культури та позитивним досвідом взаємодії зі школою значно активніше залучаються до шкільного життя: беруть участь у заходах, консультуються з учителями та проявляють зацікавленість у розвитку своєї дитини. Водночас батьки з обмеженим рівнем обізнаності щодо освітніх процесів або ті, хто стикається з особистісними труднощами, менш охоче включаються у співпрацю зі школою. Така ситуація обумовлює необхідність застосування диференційованого підходу в організації взаємодії, з урахуванням соціально-психологічних особливостей кожної родини. На практиці початкової школи цей аспект часто недооцінюється, що створює додаткові бар'єри в комунікації між вчителем і батьками.

Важливим елементом сучасної практики взаємодії є використання інформаційно-комунікаційних технологій, які значно розширюють можливості для комунікації між учителями та батьками першокласників. Досвід роботи освітніх закладів свідчить, що використання електронних щоденників, мобільних додатків, чатів у месенджерах та освітніх платформ дозволяє забезпечити оперативний зворотний зв'язок і своєчасно інформувати батьків про успіхи або труднощі дитини. Водночас ефективність цих інструментів залежить від технічного оснащення сімей, рівня цифрової компетентності батьків та готовності вчителів застосовувати сучасні технології у професійній діяльності. У багатьох школах досі

переважає орієнтація на традиційні форми взаємодії, що обмежує потенціал інноваційних комунікаційних засобів. З метою систематизації існуючих підходів до взаємодії школи та батьків, у таблиці 1.6 представлено класифікацію основних форм взаємодії, що використовуються у сучасній освітній практиці.

Таблиця 1.8

**Класифікація форм взаємодії вчителів початкових класів із батьками
першокласників**

Група форм взаємодії	Приклади форм	Основні характеристики
Традиційні	Батьківські збори, індивідуальні консультації, особисті бесіди	Особистий контакт, переважно ініціатива школи, інформаційно-організаційний характер
Інноваційні	Спільні проекти, квести, майстер-класи, творчі заходи	Залучення батьків до активної участі, інтерактивність, орієнтація на спільний результат
Дистанційні	Електронні щоденники, освітні платформи, чати у месенджерах	Оперативний зворотний зв'язок, доступність, зручність для батьків, незалежність від місця перебування

Узагальнення форм взаємодії свідчить про наявність широкого спектра інструментів, проте ефективність їх використання значною мірою залежить від підготовленості педагогів, готовності батьків до співпраці та наявності організаційних ресурсів у закладі освіти. Структура ефективної взаємодії між учителями та батьками передбачає комплексний підхід, що поєднує кілька ключових складових. На рисунку 1.1 представлено модель такої взаємодії.

Рис. 1.1. Структура ефективної взаємодії між учителями початкових класів і батьками першокласників

Відповідно до представленої структури, ефективна взаємодія охоплює комунікаційну, інформаційну, діяльнісну та психолого-педагогічну складові, що забезпечує цілісність співпраці, зниження тривожності дитини та підвищення мотивації до навчання.

У практиці початкової освіти часто спостерігається недостатнє залучення батьків у процес виховання та навчання дітей через брак комплексної інформації про психологічні особливості першокласників і специфіку шкільного середовища. Відсутність регулярних консультацій, профілактичних бесід та роз'яснювальної роботи призводить до того, що частина батьків не повністю усвідомлює свою роль у навчально-виховному процесі. У таких умовах вчителі змушені зосереджуватися здебільшого на організаційних питаннях, залишаючи поза увагою аспекти партнерської взаємодії. Наслідком цього стає поглиблення існуючої дистанції між школою та родиною, що негативно впливає на розвиток дитини та суттєво знижує ефективність освітнього процесу.

Проблемним аспектом сучасної практики є нерівномірний рівень підготовки вчителів до ефективної взаємодії з батьками першокласників. Результати емпіричних спостережень показують, що не всі педагоги володіють достатніми

знаннями та навичками у сфері комунікативної взаємодії, конфліктології, соціальної психології та педагогічної етики. Деякі вчителі проявляють низьку готовність до застосування індивідуального підходу у спілкуванні з батьками, що створює ризики для конструктивної співпраці. Такі труднощі здебільшого пов'язані з обмеженим змістом програм підготовки вчителів та недостатньою кількістю практично орієнтованих тренінгів, спрямованих на розвиток комунікативних компетентностей майбутніх педагогів.

Окремим аспектом сучасної практики є залучення батьків до спільних заходів, проєктів та творчих ініціатив у закладах початкової освіти. Позитивний досвід демонструють школи, які активно організовують виховні заходи, майстер-класи, квести, родинні свята та інші інтерактивні форми взаємодії. Такі заходи сприяють не лише згуртуванню дитячого колективу, а й формуванню позитивного іміджу школи та підвищенню рівня довіри між педагогами та батьками. Проте аналіз показує, що ця практика носить локальний характер і залежить від ініціативності окремих учителів, а не є системною складовою шкільної стратегії взаємодії з родинами.

Слід зазначити, що в ряді закладів освіти досі зберігається стереотипне уявлення про роль батьків як пасивних спостерігачів навчального процесу, що суперечить сучасним підходам до організації освітнього середовища. У таких умовах взаємодія з батьками носить формальний характер: їхня участь обмежується виконанням організаційних завдань або реагуванням на проблемні ситуації. Відсутність рівноправного партнерства між вчителем і батьками суттєво знижує якість комунікації, обмежує вплив сім'ї на розвиток дитини та створює бар'єри для формування єдиного освітнього простору.

Практичний досвід свідчить про відмінності у підходах до взаємодії вчителів із батьками, що залежать від інституційних особливостей закладу освіти, його матеріально-технічної бази та кадрового потенціалу. Заклади з розвиненою інфраструктурою, високим рівнем педагогічного забезпечення та стабільними традиціями співпраці з родинами зазвичай демонструють вищий рівень

залученості батьків і кращі результати адаптації першокласників. Натомість у школах із обмеженими ресурсами або високою плинністю педагогічних кадрів взаємодія з батьками носить менш системний характер, що негативно впливає на ефективність освітнього процесу.

Важливо також брати до уваги регіональні особливості організації взаємодії між учителями та батьками. Аналіз практики свідчить, що у великих містах, де вчителі мають більший доступ до інформаційних ресурсів та можливостей підвищення кваліфікації, частіше застосовуються інноваційні форми комунікації, а рівень готовності до партнерства з родинами є вищим. Натомість у сільських та малих населених пунктах із обмеженими ресурсами та доступом до методичної підтримки переважають традиційні форми взаємодії, які не завжди відповідають сучасним потребам освіти.

Комплексний аналіз сучасної практики взаємодії вчителів початкових класів із батьками першокласників доцільно проводити з урахуванням даних емпіричних досліджень, що відображають реальний стан комунікації між сім'єю та школою. Зокрема, результати моніторингових досліджень, проведених Державною службою якості освіти України (далі – ДСЯО) у 2022–2023 роках, показують, що лише 47% батьків учнів перших класів вважають себе повноцінними учасниками освітнього процесу. Водночас 38% респондентів зазначили про недостатню поінформованість щодо навчальних програм і шкільних вимог, а 15% взагалі не залучені до заходів, організованих закладами освіти. Наочне уявлення про структуру залученості батьків першокласників до взаємодії з учителями наведено на рисунку 1.2.

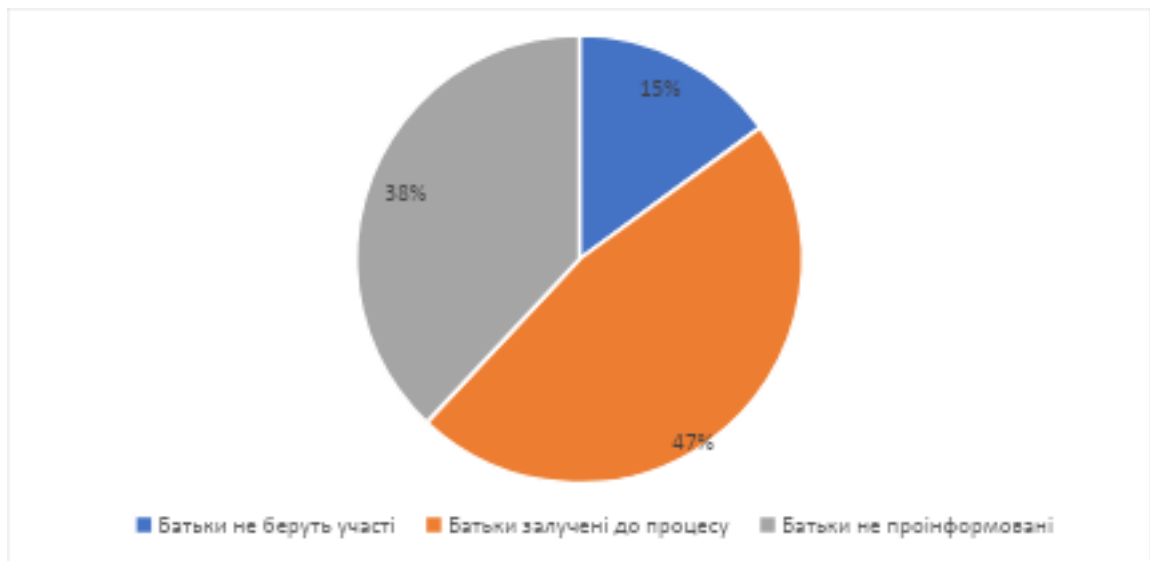

Рис. 1.2. Рівень залученості батьків першокласників до взаємодії зі школою (за даними ДСЯО)

Статистичні дані демонструють певну залежність рівня залученості батьків до взаємодії з учителями від соціального статусу родини, освіти батьків і специфіки шкільного середовища. Водночас результати емпіричних спостережень підтверджують, що рівень взаємодії між учителями та батьками має прямий вплив на адаптацію першокласників до шкільного середовища. На рисунку 1.3 наведено порівняння успішності адаптації учнів у класах із різним рівнем партнерської взаємодії.

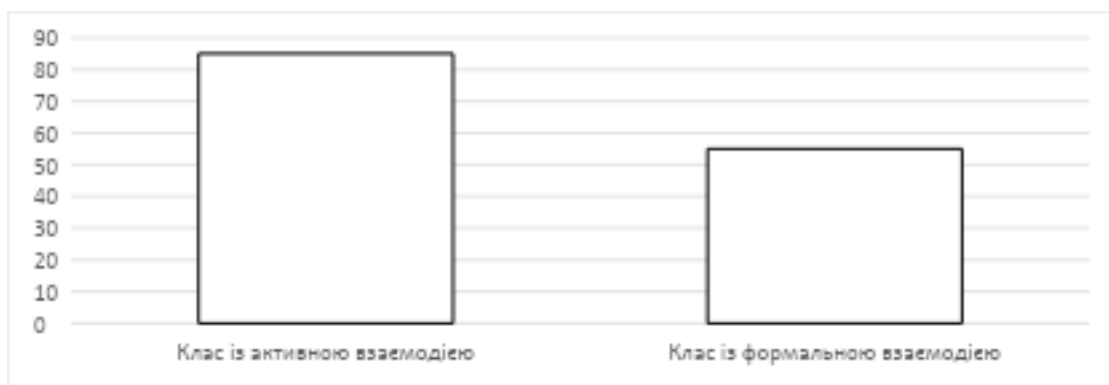

Рис 1.3. Порівняння рівня успішної адаптації першокласників залежно від ефективності взаємодії школи та батьків

За даними дослідження, проведеного Інститутом проблем виховання НАПН України, активність батьків у освітньому процесі у закладах освіти великих міст

сягає приблизно 65–70%. Натомість у сільських школах цей показник не перевищує 40–45%, що свідчить про нерівномірність реалізації партнерської взаємодії залежно від територіальних та соціально-економічних умов.

Важливим є також аналіз нормативної бази, що регламентує взаємодію вчителів початкових класів із батьками першокласників. Відповідно до Закону України «Про освіту» (2017) та Закону України «Про повну загальну середню освіту» (2020), сім'я визнається повноправним учасником освітнього процесу, а педагогічні працівники зобов'язані забезпечувати відкриту комунікацію, створювати умови для партнерства та залучення батьків до шкільного освітнього простору. Концепція Нової української школи (далі – НУШ), затверджена наказом МОН України від 13 липня 2017 року №924, також визначає взаємодію між учителем і батьками як один із ключових компонентів ефективної адаптації учнів до шкільного життя.

Проте практика показує, що існує певний розрив між нормативними вимогами та їх реалізацією у реальних умовах закладів освіти. За даними соціологічного опитування, проведеного Центром освітнього моніторингу у 2023 році, понад 50% батьків повідомили, що взаємодія з учителем обмежується лише епізодичними консультаціями або формальними батьківськими зборами, без можливості реально впливати на освітні рішення або брати участь у плануванні навчально-виховної діяльності. Водночас лише 28% опитаних педагогів висловили впевненість у власній готовності до ефективної співпраці з родинами учнів. Узагальнені результати порівняння нормативних вимог і фактичного стану взаємодії школи з батьками наведено у таблиці 1.9.

Таблиця 1.9

Порівняння законодавчих вимог та реального стану взаємодії школи з батьками першокласників

Норма законодавства	Реалізація у школах (за даними досліджень)
Залучення батьків до ухвалення освітніх рішень (Закон України «Про освіту», ст. 55)	Лише близько 25% закладів практикують системне залучення батьків до прийняття рішень. Переважно співпраця має формальний або консультативний характер
Відкритість комунікації та доступність інформації (Концепція НУШ)	Реалізується частково, у багатьох школах обмежується інформуванням без глибокого залучення батьків. Існує розрив між задекларованими принципами та практикою
Залучення батьків до планування виховної роботи (Положення про заклад загальної середньої освіти, 2017)	У більшості випадків планування виховної діяльності здійснюється адміністрацією школи без активної участі батьків. Лише 18% шкіл включають батьків до підготовки заходів систематично

Представлені дані засвідчують суттєві суперечності між законодавчими нормами та реальною практикою, що актуалізує потребу у системному підвищенні готовності педагогів до партнерської взаємодії та активізації участі батьків у шкільному житті. З огляду на результати досліджень і аналітику сучасної практики, доцільно виокремити основні переваги партнерської взаємодії між школою та батьками, що безпосередньо впливають на адаптацію першокласників. Узагальнені положення наведено у таблиці 1.10.

Таблиця 1.10

**Переваги партнерської взаємодії школи та батьків для адаптації
першокласників**

Перевага	Результат для учня
Скоординовані виховні впливи	Формування стабільної соціальної поведінки
Підтримка з боку батьків	Зниження рівня психоемоційної тривожності
Спільні цілі школи та родини	Зростання академічної мотивації
Інклюзивність комунікації	Сприятливий емоційний клімат у класному середовищі

Виявлені переваги підкреслюють, що ефективна співпраця між родиною та педагогічним колективом створює необхідні умови для гармонійного розвитку дитини, зниження адаптаційного стресу та підвищення мотивації до навчання, що підтверджує актуальність пошуку шляхів удосконалення взаємодії у сучасній системі початкової освіти.

Окремого висвітлення потребує практика використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі взаємодії з батьками першокласників. Попри зростаючу популярність електронних платформ, мобільних додатків і месенджерів, які використовуються для оперативного інформування батьків, рівень цифрової компетентності як учителів, так і батьків залишається неоднорідним. За даними дослідження, проведеного Київським університетом імені Бориса Грінченка у 2023 році, лише 42% педагогів початкової школи впевнено використовують цифрові інструменти для взаємодії з батьками,

тоді як близько 35% зазначили, що потребують додаткового навчання з цього напрямку.

Емпіричні дослідження також засвідчують, що рівень готовності вчителів початкових класів до взаємодії з батьками є одним із ключових чинників, що визначає ефективність співпраці. Зокрема, у рамках педагогічного експерименту, проведеного у Києві та Київській області у 2022–2023 навчальному році, було встановлено, що вчителі з високим рівнем комунікативної компетентності, які застосовують індивідуальний підхід до родини та активно залучають батьків до шкільного життя, демонструють значно вищі показники успішності адаптації учнів. У класах, де взаємодія між учителем і батьками була системною та конструктивною, рівень тривожності першокласників у період адаптації знижувався на 30–35% порівняно з класами, де взаємодія носила формальний або епізодичний характер. На рисунку 1.4 візуалізовано відмінності у рівні зниженої тривожності дітей та показниках залучення батьків залежно від характеру взаємодії школи та родини.

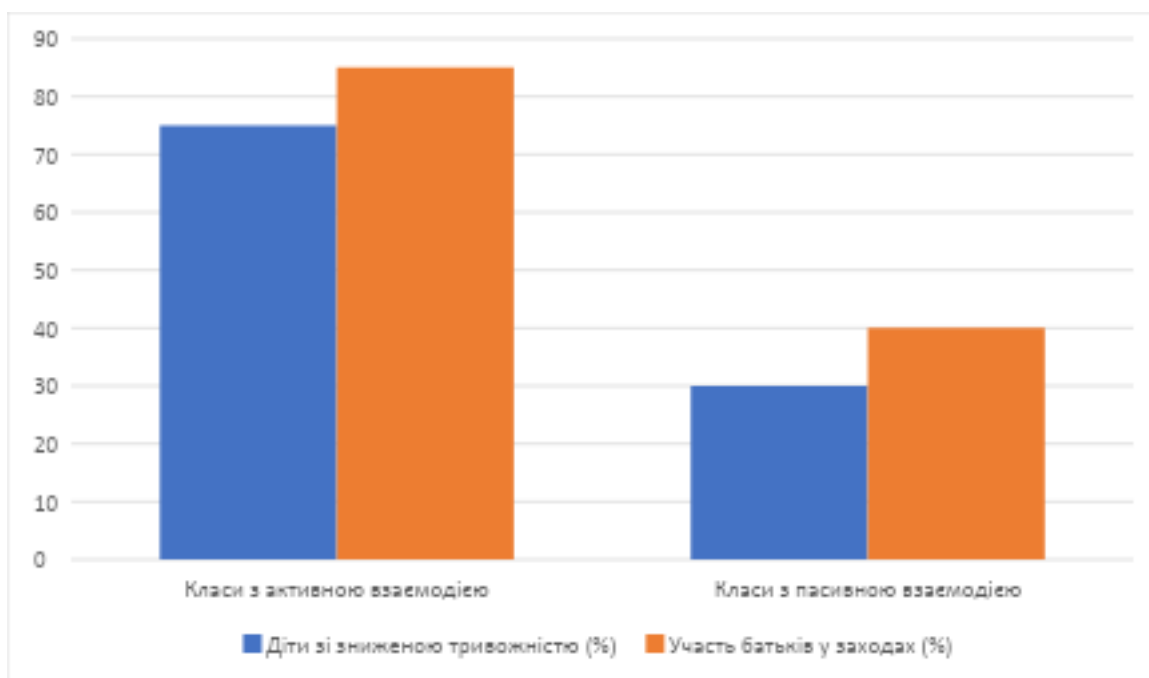

Рис. 1.4. Порівняння адаптації першокласників та участі батьків у класах з різною інтенсивністю взаємодії

Додатковим чинником, що суттєво впливає на рівень взаємодії батьків зі школою, є їхній освітній рівень. Результати дослідження наведено на рисунку 1.5.

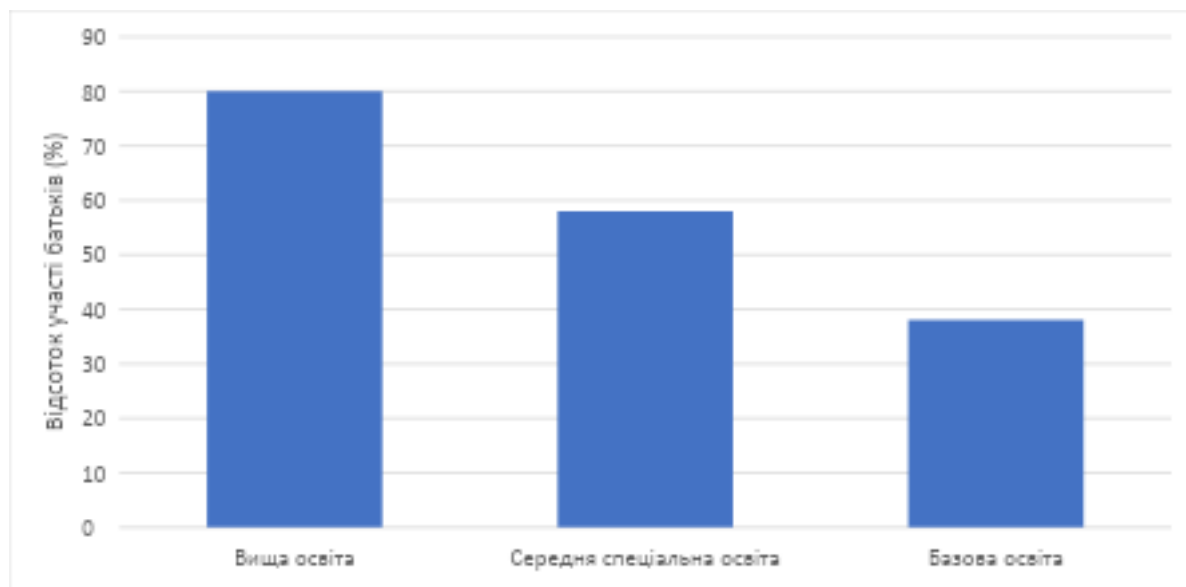

Рис. 1.5. Залежність рівня участі батьків у взаємодії зі школою від рівня їхньої освіти

Важливими є також висновки досліджень, що свідчать про позитивний вплив залучення батьків до процесу прийняття педагогічних рішень на мотивацію учнів, їхню психологічну безпеку та емоційну стабільність у перший рік навчання. Зокрема, результати моніторингового дослідження, проведеного Інститутом модернізації змісту освіти у 2023 році, показали, що в класах, де впроваджується модель партнерської взаємодії, рівень навчальної мотивації першокласників підвищується на 25%, а кількість конфліктних ситуацій за участі дітей і батьків зменшується на 40%.

Аналіз міжнародного досвіду організації взаємодії між школою та батьками першокласників засвідчує, що у багатьох країнах світу така взаємодія є невід'ємною складовою системи освіти та має чітко визначену структурно-організаційну модель. Практика показує, що ефективність співпраці між педагогами і батьками значною мірою залежить від інституційної підтримки,

законодавчих гарантій участі батьків у прийнятті освітніх рішень, а також від рівня розвитку культури партнерства у суспільстві.

Одним із показових прикладів є модель взаємодії у Фінляндії, де співпраця школи та родини розглядається як системоутворювальний елемент освітнього процесу. Батьки залучаються до участі у плануванні навчально-виховної діяльності, функціонують батьківські комітети, а регулярні зустрічі з учителями передбачають обговорення не лише навчальних досягнень, а й психоемоційного стану дитини. Такий підхід знижує рівень стресу при адаптації до школи, підвищує довіру до педагогів та стимулює активну участь сім'ї у формуванні сприятливого освітнього середовища.

У Німеччині взаємодія школи та батьків також регламентується законодавством. У рамках закладів освіти створюються батьківські ради, які беруть участь у прийнятті рішень щодо організації навчання, виховання та розвитку учнів. Співпраця реалізується через індивідуальні консультації, відкриті уроки, спільні заходи та інформаційно-консультаційні платформи. Досвід німецьких шкіл свідчить, що активне залучення батьків сприяє підвищенню навчальної мотивації учнів та зменшенню кількості конфліктних ситуацій у шкільному середовищі.

У Сполучених Штатах Америки широко застосовується практика укладання «договірних відносин» між школою та батьками. На початку навчального року обидві сторони підписують угоду, у якій визначаються зобов'язання батьків щодо участі у шкільних заходах, підтримки освітнього процесу та співпраці з педагогами. Крім того, школи активно використовують цифрові платформи для комунікації, а батьківські асоціації залучаються до розробки освітніх програм та оцінювання їх ефективності.

Японська модель взаємодії відрізняється високою увагою до виховання характеру та колективною відповідальністю за успіх кожного учня, інтегруючи сім'ю у виховний процес через непрямі, але впливові механізми. Батьківсько-вчительські асоціації (РТА - Parent-Teacher Associations): переважно

зосереджені на сприянні виховній діяльності, забезпеченні безпеки дітей (супровід до школи), а також організації заходів, які зміцнюють зв'язки між школою та громадою. Культура Омоіуарі (Піклування): взаємодія з батьками першокласників базується на концепції колективного піклування (омоіуарі) та заохоченні самостійності дитини (зокрема, через обов'язкове самостійне прибирання школи). Батьки активно підтримують формування у дитини навичок соціальної адаптації та відповідального ставлення до колективу, що значно полегшує входження у формалізовану шкільну систему. Трестороння Комунікація (Renraku-cho): історично поширеною є практика використання спеціальних зошитів для зв'язку (renraku-cho) між вчителем та батьками. Це забезпечує щоденний, деталізований обмін інформацією про навчальні успіхи, поведінку, самопочуття та інші важливі аспекти життя першокласника. Цей механізм гарантує синхронізацію виховних впливів школи та родини, мінімізуючи розбіжності та підвищуючи відчуття взаємної відповідальності за благополуччя дитини.

Канадська модель взаємодії ґрунтується на принципах децентралізації, прозорості та залучення громади до управління освітою. Система шкільних рад (School Boards): на рівні провінцій і територій функціонують шкільні ради, які є органами місцевого управління освітою. Батьки мають право на представництво у цих радах, що забезпечує їхню пряму участь у стратегічному плануванні, бюджетуванні та формуванні шкільної політики. Це перетворює взаємодію з адміністрацією на формат кооперативного врядування. Активна батьківська участь: у межах окремих шкіл активно діють батьківські асоціації або консультативні ради (School Parent Advisory Councils, PACs). Ці структури не лише виконують консультативну функцію, але й організовують волонтерську допомогу (супровід екскурсій, допомога на шкільних заходах, підтримка бібліотек). Практика передбачає регулярне проведення структурованих опитувань сімей щодо якості навчального процесу та психоемоційного комфорту дитини. Результати цих опитувань використовуються школою для корегування освітніх програм та

індивідуальної підтримки учнів на початковому етапі навчання, що підкреслює орієнтацію на потреби клієнта (дитини та родини).

Таблиця 1.11 систематизує ключові механізми та принципи, які визначають ефективність співпраці у різних освітніх системах, акцентуючи на інституціоналізації та специфіці адаптаційного періоду.

Таблиця 1.11

Критерій	Фінляндія	Німеччина	США
Ключовий принцип	Партнерство, довіра, добробут	Правова регламентація та формалізація	Договірні відносини та ефективна комунікація
Інституційний механізм	Індивідуальні <i>Development Discussions</i>	Батьківські Ради з правом голосу	Шкільно - Батьківські Угоди
Рівень формалізації	Помірний. Акцент на неформальний, але системний довірі.	Високий. Участь та повноваження закріплені законодавчо.	Високий. Письмові угоди про зобов'язання.
Фокус на першокласниках	Психосоціальна Адаптація, раннє виявлення стресу.	Участь у вирішенні питань організації навчального дня.	Підтримка виконання домашніх завдань та відвідуваності.
Ключовий інструмент комунікації	Індивідуальні Зустрічі (2-4 рази на рік).	Батьківські Вечори, Консультації.	Цифрові LMS-платформи

Продовження табл. 1.11

Критерій	Канада	Японія
Ключовий принцип	Кооперативне врядування та прозорість	Колективна відповідальність та виховання характеру
Інституційний механізм	Шкільні Ради, Консультативні Ради	Батьківсько - Вчительські Асоціації
Рівень формалізації	Помірний до високого. Залежить від провінції та активності ради.	Помірний. Висока соціальна значущість участі в РТА.
Фокус на першокласниках	Орієнтаційні Програми для батьків, підтримка різноманіття.	Синхронізація Виховних Впливів.
Ключовий інструмент комунікації	Опитування та електронна пошта.	Щоденні зошити для зв'язку .

Порівняльний аналіз міжнародного досвіду засвідчує, що ключовими умовами ефективної взаємодії школи та батьків є:

- Законодавче закріплення партнерських відносин;
- Розвиток культури співпраці у суспільстві;
- Активне використання інноваційних комунікаційних технологій;
- Повноцінне залучення батьків до всіх етапів освітнього процесу.

Ці аспекти є надзвичайно актуальними і для української системи початкової освіти, зважаючи на необхідність підвищення якості взаємодії між учителями та

батьками першокласників у межах впровадження концепції Нової української школи. Для кращого розуміння ефективної взаємодії вчителів початкових класів із батьками першокласників пропонуємо структурно-логічну модель, що окреслює складові, форми комунікації й очікувані результати (див. рисунок 1.6). Змістовий блок містить ціннісно-мотиваційний, когнітивний та операційно-діяльнісний компоненти, які відповідають на запитання «чому», «що» і «як» у партнерстві вчителя й батьків. Організаційні форми згруповано у традиційні (консультації, батьківські збори, спільні заходи) й інноваційні (онлайн-платформи, менторські сесії, сімейні майстер-класи), що дозволяє враховувати інформаційні потреби та часові можливості батьків. Логічні зв'язки демонструють циклічність процесу: від формування спільних цінностей через обмін інформацією й спільне планування до оцінювання результатів і корекції дій. Очікувані наслідки - підвищення навчальної мотивації та успішності учнів, зростання педагогічної обізнаності батьків і покращення емоційного клімату класу.

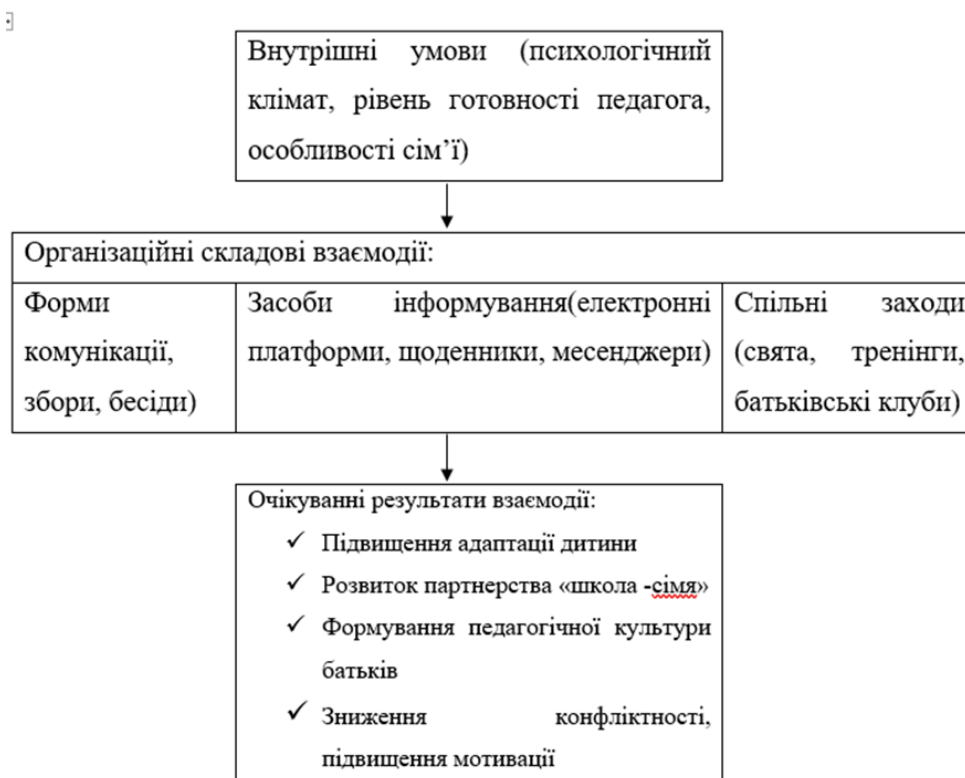

Рисунок 1.6 Структурно-логічна модель взаємодії вчителів початкових класів із батьками першокласників

Поряд із зазначеним, у практиці взаємодії між учителями початкових класів та батьками першокласників спостерігаються і суттєві проблеми. Серед ключових виокремлюють:

1. Недостатню інтеграцію родин у шкільне середовище;
2. Нерівномірність використання сучасних форм комунікації;
3. Обмежену готовність частини педагогів до роботи з батьківським контингентом;
4. Соціально-економічні бар'єри, що ускладнюють повноцінну участь батьків у шкільному житті.

Вказані проблеми підкреслюють необхідність комплексного підходу до організації взаємодії між учителями та батьками, який передбачає не лише формальне дотримання нормативних вимог, а й створення реальних умов для конструктивної та ефективної співпраці.

Огляд ризиків недостатньої взаємодії між учителями та батьками першокласників

Недостатній рівень партнерської взаємодії між педагогічними працівниками та батьківською громадою суттєво підвищує ризики у процесі соціальної та освітньої адаптації першокласників. Системний аналіз наукових досліджень і емпіричних спостережень дозволяє виділити основні негативні наслідки, що супроводжують відсутність конструктивної співпраці між школою та сім'єю:

Зростання рівня дитячої тривожності, зумовлене дефіцитом підтримки та відчуттям невизначеності у новому соціальному середовищі. Відсутність узгоджених дій між сім'єю та школою посилює емоційне напруження, що негативно впливає на психоемоційний стан дитини.

Зниження навчальної мотивації, обумовлене несформованістю позитивного ставлення до шкільного життя. За відсутності партнерської взаємодії батьки не виступають активними агентами формування освітніх установок дитини, що призводить до зниження пізнавальної активності.

Поглиблення соціальної ізоляції учня, що виявляється у труднощах налагодження контактів з однолітками та педагогами. Недостатня комунікація між школою та родиною перешкоджає своєчасному виявленню адаптаційних труднощів, що може призводити до психологічного дискомфорту та відчуття відчуження.

Узагальнення зазначених ризиків (табл. 1.12) підкреслює необхідність посилення уваги до формування ефективної взаємодії між педагогами та батьками як чинника успішної соціалізації й гармонійного розвитку першокласників.

Таблиця 1.12.

<i>Сфера впливу</i>	<i>Ключовий ризик (наслідок)</i>	<i>Прояви у поведінці першокласника</i>	<i>Механізм виникнення (першопричина)</i>
<i>Психоемоційна</i>	Зростання рівня дитячої тривожності та емоційної напруги.	Шкільні фобії, порушення сну, соматичні прояви (головний біль), плаксивість, регресивна поведінка.	Дефіцит узгодженості виховних вимог; Відсутність відчуття «безпечного мосту» між домом і школою; Емоційна невизначеність.

Продовження табл. 1.12

Академічна (навчальна)	Зниження навчальної мотивації та пізнавальної активності.	Відмова від виконання завдань, швидка втомлюваність, байдужість до оцінок, поверхнєве засвоєння матеріалу.	Батьки не є активними агентами формування освітніх установок; Розбіжність у розумінні цілей навчання; Фокус на зовнішній мотивації (покарання/винагорода).
Соціальна	Поглиблення соціальної ізоляції та труднощі в адаптації.	Уникнення контактів з однолітками та педагогами, труднощі з дотриманням правил, відчуття відчуження.	Несвоєчасне виявлення адаптаційних труднощів; Батьки не володіють інформацією для підтримки соціалізації; Відсутність моделі конструктивного діалогу дорослих.

Продовження табл. 1.12

<i>Системна (комунікати вна)</i>	Формування конфліктного або асиметричного типу взаємодії.	Дитина виступає «інформаційним посередником» і носієм конфліктів.	Відсутність чітких регламентів і платформ для спілкування; Низький рівень довіри та взаємних претензій; Епізодичний характер контактів.
<i>Розвиток особистості</i>	Дезорієнтація та нестабільність поведінки через суперечливі вимоги.	Нездатність самостійно приймати рішення, залежність від зовнішнього контролю, подвійні стандарти поведінки.	Порушення цілісності освітнього простору дитини; Батьки та вчителі дають суперечливі вказівки щодо самостійності та відповідальності.

Таким чином, емпіричні дані та результати аналізу нормативно-правової бази свідчать про необхідність удосконалення практики взаємодії вчителів початкових класів із батьками першокласників. Підвищення ефективності цієї взаємодії можливе через системну роботу з підготовки педагогів, розвиток педагогічної культури родин, активніше залучення батьків до освітнього процесу, а також широке впровадження сучасних комунікаційних технологій. Для цілісної

оцінки внутрішніх і зовнішніх чинників партнерства було проведено SWOT-аналіз (табл. 1.13).

Таблиця 1.13.

SWOT-аналіз чинників партнерства в умовах початкової школи

<i>S – Strengths (Сильні сторони)</i>	<i>W – Weaknesses (Слабкі сторони)</i>
Високий рівень ініціативності адміністрації та вчителів: упроваджуються щотижневі «батьківські зустрічі» та відкриті уроки. Наявність нормативної бази (Концепція НУШ, наказ МОН № 1115), що прямо закріплює принцип партнерства.	Нерівна цифрова грамотність батьків (приблизно 42% користуються лише месенджерами, не залучаючись до LMS-платформ). Обмежені часові ресурси як у вчителів, так і в батьків, що знижує регулярність офлайн-комунікацій.
<i>O – Opportunities (Можливості)</i>	<i>T – Threats (Загрози)</i>
Розвиток EdTech-платформ (Google Classroom, ClassDojo), що забезпечують асинхронну взаємодію та аналітику залученості. Зростання державних і грантових програм, спрямованих на цифровізацію шкіл (напр., «Ноутбук учителю – 2025»).	Інформаційна перенасиченість: батьки нехтують частиною повідомлень, якщо канали не структуровані. Ризик формального виконання «цифрових» вимог без реальної змістовної взаємодії.

Врахування зазначених аспектів сприятиме формуванню партнерської моделі співпраці, яка забезпечить психологічно безпечне та сприятливе освітнє середовище для дітей, покращить їхню адаптацію до школи та підвищить мотивацію до навчання. Це, у свою чергу, створить умови для якісного освітнього

процесу на початковому етапі, спрямованого на цілісний розвиток особистості дитини.

Цифрові платформи для партнерської взаємодії «учитель – батьки» набувають дедалі більшого значення в контексті вимог Концепції Нової української школи щодо «прозорості та оперативної комунікації» між усіма учасниками освітнього процесу. Сучасні EdTech-інструменти дозволяють забезпечувати оперативний зворотний зв'язок, аналітику рівня залученості та персоналізацію обміну інформацією. У практиці українських закладів освіти найбільш розповсюдженими є ClassDojo, Google Classroom та групові Viber-чати. Коротке порівняння цих платформ наведено у таблиці 1.14.

Таблиця 1.14.

Порівняльна характеристика цифрових платформ партнерської взаємодії «учитель – батьки»

Критерій	ClassDojo	Google Classroom	Viber-чат
Тип комунікації	асинхронна + «миттєві бали» за поведінку	асинхронна (завдання, коментарі)	переважно синхронна (миттєві повідомлення)
Формати контенту	текст, фото, стікери, відео, «відзнаки»	текст, файли, відео Meet, тести Forms	текст, аудіо, фото, файли ≤ 200 МБ
Аналітика залученості	дашборд успішності та поведінкових «очок»	журнал оцінок, статистика виконання завдань	відсутня системна; лише кількість переглядів
Наявність мобільного застосунка	iOS, Android (укр. локалізація)	iOS, Android	iOS, Android, Desktop

Продовження табл. 1.14

Інтеграція з акаунтами G-Suite	опосередкована	повна	відсутня
Політика конфіденційності (GDPR)	сертифікат COPPA, FERPA	сертифікат ISO 27001	базові налаштування «закритої» групи
Зворотний зв'язок «учитель – батьки»	push-сповіщення про досягнення/поведінку	коментарі до завдань, e-mail-нагадування	миттєві повідомлення, опитування реакціями

ClassDojo вирізняється найвищим рівнем гейміфікації та застосуванням наочних «позитивних підкріплень», що сприяє формуванню культури миттєвого схвалення та стимулює активну участь учнів і батьків у навчальному процесі. Платформа Google Classroom, інтегрована у середовище Workspace for Education, забезпечує повний цикл організації завдань, їхнього виконання та оцінювання, проте передбачає наявність базових цифрових навичок у батьків для ефективного користування системою. Групові Viber-чати залишаються найбільш масовим і доступним каналом для поширення оперативних оголошень, проте через відсутність можливостей аналітики та фільтрації повідомлень інформаційна стрічка швидко перевантажується, що створює ризик пропуску важливих повідомлень. Узагальнені результати порівняльного аналізу (табл. 1.14) демонструють доцільність застосування комбінованої стратегії взаємодії: структурована академічна комунікація здійснюється через Google Classroom, емоційно-мотиваційна підтримка — через ClassDojo, а термінові організаційні повідомлення передаються через Viber-чат. Саме на основі такої інтегрованої моделі було побудовано формувальний експеримент, описаний у розділі 2, де

оцінювалася її ефективність за показниками оперативності зворотного зв'язку та рівня залученості батьків у освітній процес.

Отже, впровадження системних заходів, спрямованих на зміцнення партнерської взаємодії між навчальним закладом та родиною, становить стратегічне завдання, яке має першочергове значення для ефективної реалізації Концепції Нової української школи та подальшого розвитку освітньої сфери. Розглянуті питання повинні бути враховані у подальших теоретичних та практичних дослідженнях ефективності комунікації та співпраці в системі початкової освіти, що сприятиме підвищенню якості освітнього процесу та забезпеченню успішної соціалізації дитини.

Висновки до розділу 1

Теоретичний аналіз наукових джерел і практичних матеріалів дозволив визначити ключові концептуальні підходи до розуміння сутності та змісту взаємодії вчителів початкових класів із батьками першокласників, а також охарактеризувати особливості організації цього процесу в сучасній освітній практиці.

З'ясовано, що поняття «батьки», «батьки першокласників», «взаємодія» та «взаємодія з учителем» мають міждисциплінарний характер і розглядаються у контексті соціальної, психологічної та педагогічної взаємодії. Роль батьків першокласників визначається як соціально значуща, оскільки їхня активна участь у співпраці зі школою безпосередньо впливає на успішність адаптації дитини до нових умов навчання, її соціалізацію та формування позитивного ставлення до школи.

Поняття «взаємодія з учителем» трактується як складний процес, що включає комунікативний, інформаційний, консультативний і діагностичний

аспекти. Його ефективність ґрунтується на принципах паритетності, взаємної відповідальності, відкритості та системності комунікації між учителем і батьками. Визначено, що особливої актуальності взаємодія набуває саме у період переходу дитини до шкільного середовища, коли від якості співпраці між сім'єю та школою залежить психологічний комфорт першокласника.

Аналіз наукових джерел засвідчив наявність певної концептуальної єдності щодо необхідності партнерського підходу у взаємодії сім'ї та школи, однак практична реалізація цих підходів залишається нерівномірною. Зокрема, практика організації взаємодії між учителями початкових класів і батьками першокласників демонструє низку труднощів, пов'язаних із недостатнім рівнем підготовки педагогів, обмеженим застосуванням інноваційних форм комунікації та варіативністю рівня педагогічної культури родин.

Установлено, що готовність учителя до взаємодії з батьками є інтегрованою характеристикою, яка включає мотиваційний, когнітивний, комунікативний і діяльнісно-практичний компоненти. Недостатній рівень сформованості зазначених складових обмежує можливості конструктивної співпраці та негативно впливає на процес адаптації дитини до умов шкільного життя.

Практичний досвід підтверджує, що найбільш ефективними є ті форми взаємодії, які передбачають активне залучення батьків до спільних освітніх ініціатив, використання сучасних інформаційних технологій, а також врахування індивідуальних соціокультурних особливостей родин. Разом із тим поширеними залишаються проблеми формалізації комунікації, недостатньої готовності частини педагогів до діалогу та обмеженої участі деяких батьків у шкільному житті дитини.

Отримані теоретичні й практичні висновки першого розділу дозволяють обґрунтувати потребу у комплексному дослідженні рівня готовності вчителів початкових класів до взаємодії з батьками першокласників, що стане предметом наступного розділу магістерської роботи.

РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ОСОБЛИВОСТЕЙ ВЗАЄМОДІЇ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ З БАТЬКАМИ ПЕРШОКЛАСНИКІВ

2.1. Актуальний стан готовності вчителів початкових класів до взаємодії з батьками першокласників (констатувальний етап педагогічного експерименту)

Поетапне дослідження феномену педагогічної взаємодії між учителем і батьками, аналіз психолого-педагогічної літератури щодо партнерства в освіті, розгляд комунікації як чинника соціалізації дитини дозволили окреслити ключові параметри готовності вчителя початкових класів до ефективної співпраці з батьками першокласників. У ході аналізу з'ясовано, що продуктивна взаємодія передбачає не лише обмін інформацією між школою і сім'єю, а й формування стійкої системи довіри, взаємної відповідальності та емоційної підтримки, що безпосередньо впливає на адаптацію дитини до навчального середовища.

Установлено, що для ефективного налагодження взаємин із батьками педагог повинен володіти комплексом професійних і комунікативних умінь, серед яких особливе значення мають здатність вибудовувати партнерський діалог, вміння запобігати виникненню конфліктів, розуміння психологічних особливостей родинного виховання та готовність залучати батьків до освітньої діяльності. Саме ці ключові складові стали підґрунтям дослідження рівня підготовленості вчителів початкових класів до взаємодії з батьками першокласників.

Готовність до такої взаємодії розглядається як інтегральне утворення, що поєднує в собі мотиваційний, когнітивний і діяльнісний компоненти, кожен з яких виконує окрему функцію в процесі становлення професійної компетентності педагога. Вона відображає внутрішню установку на партнерство, володіння знаннями про його механізми та практичну здатність реалізовувати їх у щоденній роботі.

З метою уточнення структури цього феномена було здійснено анкетування вчителів і батьків, що дозволило виділити низку характеристик, які визначають рівень готовності до ефективної взаємодії. До них належать:

- розуміння спільної відповідальності школи й сім'ї за розвиток дитини;
- систематичність комунікації між учителем і батьками на різних етапах навчального процесу;
- здатність учителя створювати умови для залучення батьків до освітньої співпраці;
- відкритість до зворотного зв'язку та готовність до конструктивного діалогу.

Для комплексного оцінювання рівня готовності вчителів початкових класів до взаємодії з батьками першокласників було визначено основні компоненти, критерії та показники, що відображають специфіку досліджуваного феномена:

- мотиваційно-ціннісний компонент – характеризує внутрішню спрямованість педагога на побудову партнерських відносин із батьками, установку на співпрацю та відповідальність за результат взаємодії.
- когнітивно-орієнтаційний компонент – відображає обсяг знань про психологію сімейного виховання, педагогічну етику спілкування з дорослими, форми й методи організації спільної діяльності.
- діяльнісно-комунікативний компонент – охоплює сформованість практичних умінь ефективної комунікації, уміння організовувати батьківські збори, консультації, просвітницькі зустрічі, використовувати цифрові платформи для зворотного зв'язку.

Для кожного компонента визначено систему критеріїв і показників, що дозволяє комплексно оцінити рівень сформованості професійної готовності вчителів до взаємодії з батьками першокласників. Такий підхід забезпечує можливість не лише кількісного вимірювання окремих характеристик, а й якісного аналізу структури готовності, включаючи мотиваційний, когнітивний, комунікативний та діяльнісний аспекти. Отримані показники стали основою для подальшого узагальнення емпіричних даних і побудови цілісної моделі

взаємозв'язку між компонентами. Узагальнені результати структурного моделювання подано в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

**Компоненти, критерії та показники визначення рівнів сформованості
готовності вчителів початкових класів до взаємодії з батьками
першокласників**

Компоненти	Критерії	Показники
Мотиваційний	Спонукальний	Усвідомлення значення педагогічного партнерства, внутрішня готовність до системної співпраці з батьками
Знаннєвий	Орієнтувальний	Володіння знаннями про психолого-педагогічні особливості родинної взаємодії, методи комунікації та шляхи розв'язання конфліктних ситуацій
Діяльнісний	Процесуальний	Сформованість умінь організовувати ефективне спілкування, застосовувати різні форми співпраці та залучати батьків до освітнього процесу

Для збору емпіричних даних було використано анкетування вчителів початкових класів і батьків першокласників, спрямоване на виявлення рівня готовності до педагогічної взаємодії (зміст анкет подано в додатку А). Ми отримали такі результати анкетування, проведеного на констатувальному етапі педагогічного експерименту. Опитування було спрямоване на з'ясування рівня готовності вчителів початкових класів до взаємодії з батьками першокласників, визначення глибини розуміння педагогами сутності партнерських відносин і частоти їх реалізації в освітньому процесі.

На запитання анкети «Як Ви оцінюєте свій рівень готовності до ефективної співпраці з батьками?» більшість респондентів (60%) оцінили його як середній,

25% як високий, 15% як низький. Це свідчить про переважання ситуативної та частково усвідомленої готовності, яка потребує розвитку системності у взаємодії з сім'ями учнів.

На запитання *«Які знання Ви вважаєте необхідними для ефективної взаємодії з батьками?»* більшість педагогів (70%) зазначили потребу у знаннях із педагогічної психології, 55% у методичних уміннях налагоджувати комунікацію, 40% у знанні правових засад співпраці школи й родини. Це засвідчує розуміння вчителями значення професійної компетентності у сфері сімейно-шкільних відносин.

На запитання *«Чи проходили Ви спеціальні тренінги, семінари, курси з налагодження партнерства з батьками?»* 65% педагогів відповіли негативно, 20% брали участь у короткотривалих заходах, і лише 15% мають досвід системного навчання. Такий розподіл свідчить про недостатню організаційну підтримку в підвищенні кваліфікації педагогів у цьому напрямі.

На запитання *«Наскільки часто Ви організовуєте спілкування з батьками поза межами офіційних зборів?»* лише 30% вчителів зазначили, що спілкуються регулярно, 45% епізодично, а 25% лише у разі проблемних ситуацій. Отже, не всі педагоги інтегрують партнерську взаємодію у свою повсякденну діяльність.

Серед форм співпраці, які використовуються найчастіше, переважають батьківські збори (85%) та індивідуальні консультації (70%). Цифрові інструменти комунікації (месенджери, відеозустрічі, електронні щоденники) використовують 35% педагогів, що вказує на переважання традиційних способів взаємодії.

На запитання *«Як Ви оцінюєте рівень зацікавленості батьків у шкільному житті дітей?»* більшість педагогів (50%) визначили його як середній, 35% як високий, а 15% як низький. У коментарях респонденти відзначали, що активність батьків зростає під час урочистостей, але знижується у процесі повсякденного навчання.

Аналіз відповідей на питання *«З якими труднощами Ви найчастіше стикаєтесь у спілкуванні з батьками?»* показав, що половина опитаних (50%)

відчуває труднощі через пасивність частини батьків, 40% через обмежений час для комунікації, 30% через невідповідність педагогічних позицій сім'ї та школи.

На завершення анкети вчителі вказували на чинники, які, на їхню думку, могли б покращити співпрацю. Серед них проведення спільних заходів (65%), підвищення педагогічної культури батьків (58%) і вдосконалення власних комунікативних навичок (55%).

Отримані дані співвіднесено з результатами анкетування батьків першокласників. На запитання *«Як часто Ви спілкуєтесь із учителем дитини?»* 70% відповіли, що роблять це регулярно, 25% лише під час зборів, 5% епізодично. 80% опитаних зазначили, що перевагу віддають особистому спілкуванню, 60% електронним або телефонним формам комунікації.

На запитання *«Як Ви оцінюєте відкритість учителя до спілкування?»* 85% батьків дали позитивну оцінку, що свідчить про загальне задоволення атмосферою взаємодії. 75% зазначили, що вчитель враховує їхні думки та поради, а 70% відчують себе рівноправними партнерами у навчанні дитини.

Більшість респондентів (понад 80%) висловили позитивні судження про співпрацю з учителем, відзначаючи відкритість, доброзичливість, професіоналізм та індивідуальний підхід. Разом з тим 15% висловили побажання щодо більшої уваги до дітей, які мають труднощі в навчанні, а 10% щодо регулярнішого інформування про досягнення та проблеми дитини.

Узагальнення відповідей учителів і батьків дозволило виокремити три рівні готовності педагогів до взаємодії з родинами учнів високий, середній і початковий, які відображають різний ступінь сформованості мотиваційної, когнітивної та діяльнісної складових.

Характеристика високого рівня готовності.

Учитель початкових класів стабільно демонструє внутрішню мотивацію до партнерства з батьками, ініціює комунікацію, проявляє гнучкість у вирішенні спірних питань. Йому властиві системні знання про методи педагогічної взаємодії, уміння організовувати діалог на засадах довіри й поваги. Він уміє залучати батьків

до освітніх проєктів, підтримує постійний інформаційний зв'язок і відкритість до співпраці.

Характеристика середнього рівня готовності.

Учитель визнає значення співпраці, проте його дії мають переважно епізодичний характер. Знання про форми й методи взаємодії є частковими, а комунікація з батьками нерегулярна. Педагог реагує на потреби сімей ситуативно, виявляє готовність до діалогу лише за ініціативи батьків або адміністрації.

Характеристика початкового рівня готовності.

Учитель сприймає взаємодію з батьками як формальну вимогу, не демонструє внутрішньої потреби у партнерстві, має обмежені знання з педагогічної психології та методики комунікації. Його контакти з батьками є короткотривалими, орієнтованими переважно на вирішення поточних проблем, без системної побудови взаємин.

Характеристика середнього рівня сформованості готовності

Учитель початкових класів ситуативно виявляє готовність до взаємодії з батьками першокласників. Його мотивація підтримується зовнішніми чинниками вимогами адміністрації або ініціативою батьків, але не завжди має внутрішній характер. Він володіє фрагментарними знаннями про форми педагогічного партнерства, частково знайомий із методами ефективної комунікації, використовує переважно традиційні способи співпраці (батьківські збори, короткі консультації). Рівень сформованості практичних умінь є достатнім для підтримання конструктивних стосунків, але недостатнім для системної взаємодії. Такі педагоги потребують підвищення кваліфікації у сфері психології сімейного виховання та комунікативної компетентності.

Характеристика початкового рівня сформованості готовності

Учитель початкових класів виявляє готовність до взаємодії з батьками епізодично, зазвичай у межах формальних процедур або у відповідь на конкретні запити. Йому властиві несистемні знання щодо організації партнерської співпраці, обмежене розуміння психологічних механізмів спілкування між школою і сім'єю.

Комунікативні навички розвинені недостатньо, взаємодія з батьками відбувається здебільшого через адміністративні канали. Такий педагог не завжди усвідомлює значення активного залучення батьків до навчально-виховного процесу, що знижує ефективність взаємодії між школою та родиною. У його професійній свідомості співпраця з батьками часто розглядається як додаткове навантаження, а не як органічна частина педагогічної діяльності, спрямована на спільну підтримку розвитку дитини. Унаслідок цього спостерігається недостатня ініціативність у встановленні контактів, низький рівень відкритості до партнерського діалогу та обмежене використання інтерактивних форм комунікації. Узагальнені результати, отримані на констатувальному етапі педагогічного експерименту, подано в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Рівні сформованості готовності вчителів початкових класів до взаємодії з батьками першокласників (за результатами констатувального етапу педагогічного експерименту, у %)

Групи / Рівні	Експериментальна група		Контрольна група	
	Констатувальний етап	Формувальний етап	Констатувальний етап	Формувальний етап
За спонукальним критерієм				
Високий	23,3	59,7	23,4	26,7
Середній	56,7	30	56,6	63,3
Початковий	20	10,3	20	10
За орієнтувальним критерієм				
Високий	26,7	73,3	26,7	36,7
Середній	56,7	26,7	56,7	50
Початковий	16,6	0	16,6	13,3
За процесуальним критерієм				
Високий	23,3	65	23,4	30
Середній	16,6	33,5	16,5	43,3
Початковий	60	1,5	60	26,7
Загальний рівень готовності				
Високий	24,4	66	24,5	24,6
Середній	43,3	30,2	43,2	53,1
Початковий	32,3	3,8	32,3	22,3

Аналіз даних констатувального етапу педагогічного експерименту показав, що загальний рівень готовності вчителів початкових класів до взаємодії з батьками першокласників переважно відповідає середньому показнику. Більшість педагогів виявляє епізодичну активність у налагодженні комунікації з родинами учнів, орієнтуючись здебільшого на традиційні форми співпраці. Водночас спостерігається нестача цілісності та системності у використанні сучасних моделей партнерства, що підкреслює необхідність у спеціально організованій методичній підтримці.

Порівняльний аналіз результатів контрольної та експериментальної груп засвідчив мінімальні відмінності на стартовому етапі дослідження, що підтверджує однаковість вихідних умов учасників. У більшості педагогів домінує середній рівень сформованості всіх критеріїв (спонукального, орієнтувального та процесуального), тоді як частка вчителів із високими показниками становить менше чверті вибірки. Це підкреслює необхідність формувального впливу, спрямованого на посилення внутрішньої мотивації, удосконалення комунікативної підготовки та поглиблення знань щодо психологічних основ взаємодії між школою та родиною..

Отримані дані стали підґрунтям для розроблення формувального етапу дослідження, спрямованого на вдосконалення готовності педагогів до партнерської співпраці з батьками, що дозволить оцінити динаміку змін після впровадження педагогічного засобу.

2.2. Засіб сприяння реалізації особливостей взаємодії вчителів початкових класів з батьками першокласників (формувальний етап педагогічного експерименту)

Формувальний етап педагогічного експерименту був спрямований на впровадження засобу, орієнтованого на вдосконалення взаємодії педагогів

початкової школи з батьками першокласників. Головним завданням цього етапу стало визначення результативності запропонованих педагогічних рішень, які мали забезпечити підвищення рівня комунікативної компетентності вчителів, посилення їхньої мотивації до партнерської співпраці та створення стійкої системи ефективної взаємодії між школою та родиною.

До особливостей організації педагогічної взаємодії вчителів початкових класів із батьками першокласників у процесі формувального етапу експерименту віднесено:

- системність комунікації між учителем і родиною, що базується на принципах педагогічного партнерства, довіри та взаємної відповідальності;
- узгодження форм і змісту спільної діяльності педагога й батьків з метою підтримання емоційного комфорту, мотивації та навчальної зацікавленості дитини;
- використання інформаційно-комунікативних технологій для розширення каналів педагогічної взаємодії (електронні ресурси, відеозустрічі, інтерактивні матеріали, онлайн-консультації);
- створення відкритого комунікативного середовища, що сприяє формуванню єдиного виховного простору школи й сім'ї.

З метою реалізації зазначених особливостей нами було розроблено освітній сайт «PROОсвіту» (Додаток Б)

(<https://sites.google.com/view/proosvity/%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0>), який виконує функцію інтерактивного

інформаційно-методичного ресурсу для вчителів початкових класів і батьків першокласників. Ресурс створено з урахуванням потреб педагогів щодо підвищення професійної компетентності у сфері педагогічного партнерства та необхідності розширення можливостей дистанційної взаємодії з батьками.

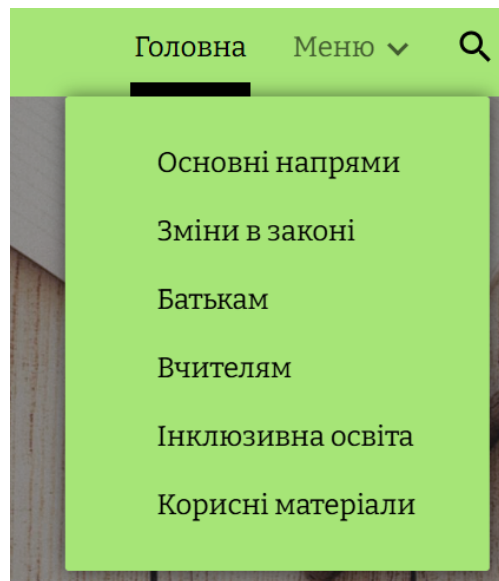
Сайт містить структуровані матеріали щодо організації партнерських відносин у системі «вчитель - батьки - учень», рекомендації з ефективної комунікації.

Обґрунтування потреби у такому ресурсі витікає із аналізу змін законодавчого поля в системі освіти України, що відбулися після прийняття Закону України «Про освіту», який значною мірою переглянув підходи до автономії закладів, прав і обов'язків учасників освітнього процесу, інклюзії та форм здобуття освіти; у контексті цих змін необхідна простота тлумачення норм, практична інтерпретація статей закону для батьків і вчителів, а також надання конкретних алгоритмів дій у типових ситуаціях, що виникають у школі. Зміст та структура «PROосвіти» вибудовані саме з урахуванням положень названого закону, що регламентує суспільні відносини в освіті та визначає основні терміни й механізми, важливі для розуміння нових прав і відповідальностей.

Структура сайту побудована за принципом логічної навігації, що відображено у верхньому меню:

- «Головна»;
- «Основні напрями»;
- «Зміни в законі»;
- «Батькам»;
- «Вчителям»;
- «Інклюзивна освіта»;
- «Корисні матеріали» (див. скриншот 2.1).

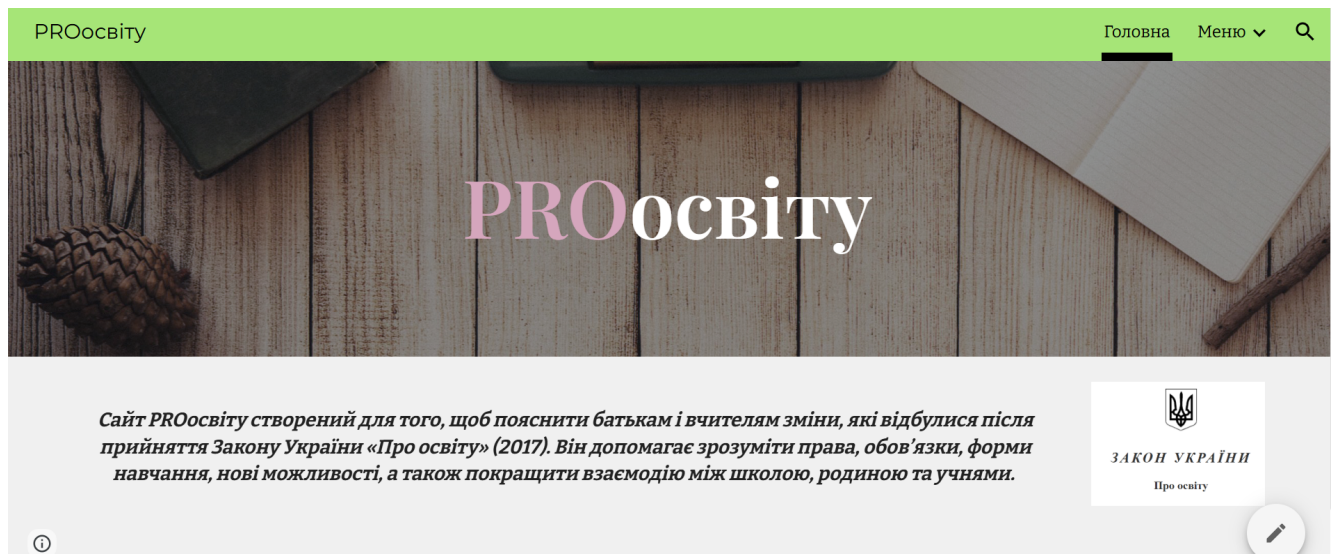
Кожна з цих сторінок виконує певну функцію в єдиному інформаційному просторі: вступний блок («Головна») окреслює місію й цільову аудиторію, розділ «Основні напрями» формалізує напрями діяльності ресурсу як проєкту (інформаційна підтримка, методична допомога, правова орієнтація), а «Зміни в законі» надає аналітичний огляд трансформацій, які відбулися у системі освіти на фоні прийняття нового закону; ці розділи служать і методичним, і нормативним опорним каркасом для подальшого наповнення сторінок, орієнтованих на практичну діяльність батьків і вчителів.

Скриншот 2.1 Структура сайту «PROосвіту»

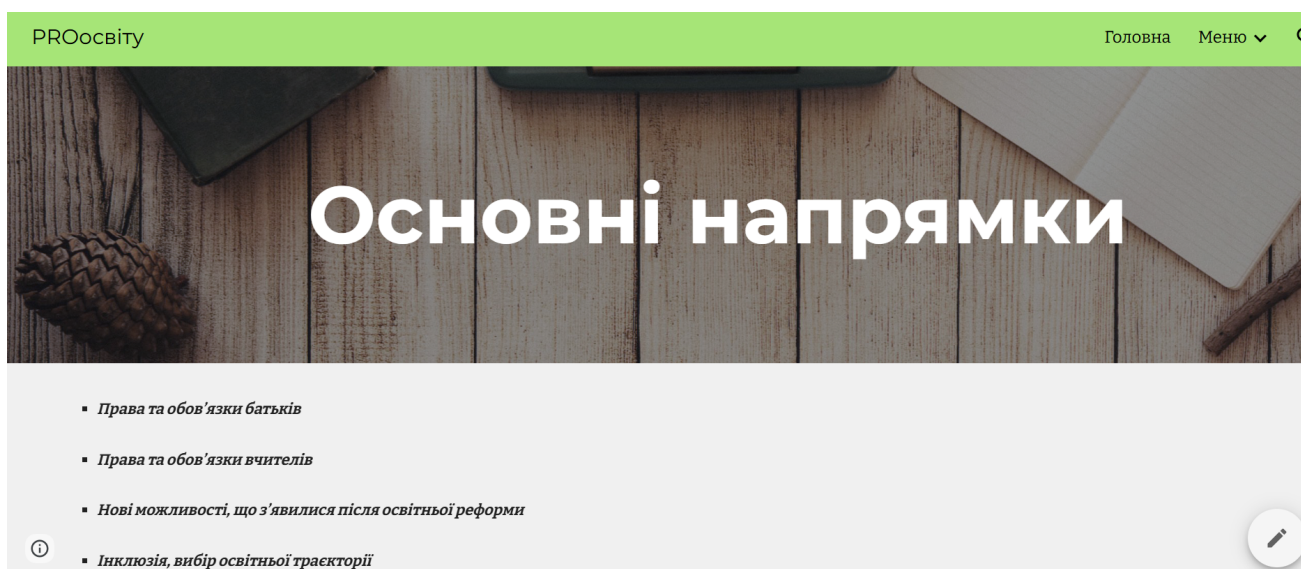
Розглядаючи детально кожну сторінку, зазначимо, що «Головна» несе коротке пояснення мети проекту, стислий опис основних рубрик, а також навігаційні елементи для швидкого доступу до нормативних посилань (зокрема - на повний текст Закону України «Про освіту»).

Практична цінність цього блоку полягає у тому, що користувач, вперше зайшовши на ресурс, миттєво отримує уявлення про спрямованість сайту, можливості для себе й посилання на джерела для подальшого вивчення. Важливим є також технічне рішення: на «Головній» доцільно розміщено прості інтерактивні елементи - кнопки для швидкого переходу до сторінок «Для батьків» та «Для вчителів», а також форма зворотного зв'язку для запитів і коментарів; це забезпечує оперативність комунікації та збір запитів, які далі можуть бути використані для удосконалення контенту.

Скриншот 2.2 Розділ «Головна»
(фрагмент сторінки сайту «PROosvitu»)

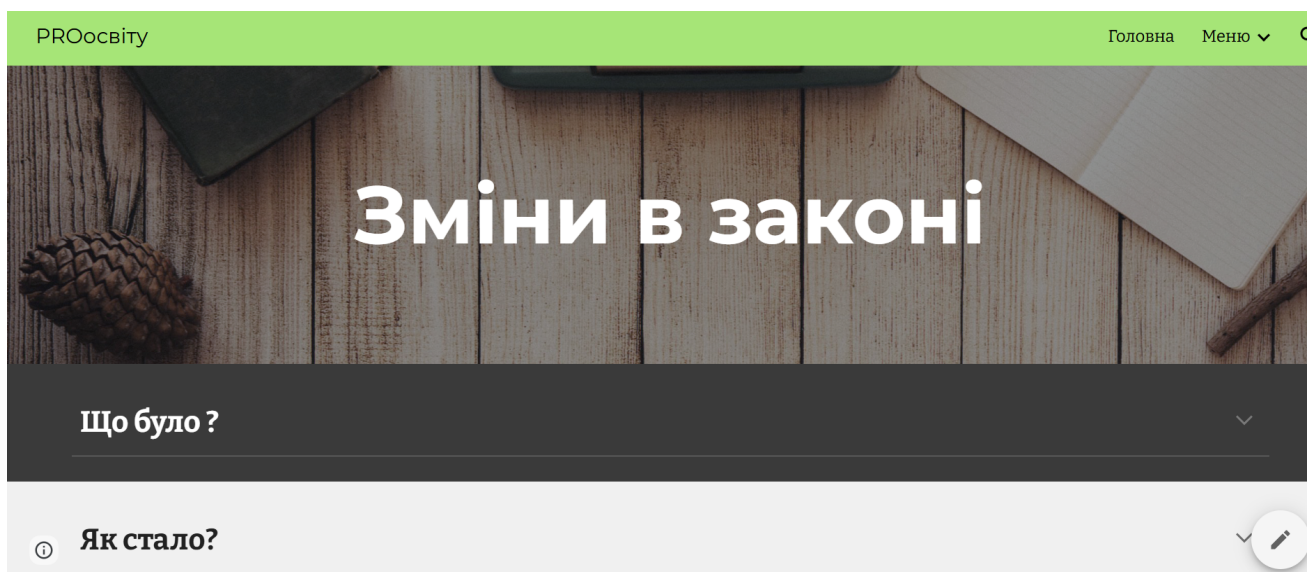
На сторінці «Основні напрями» викладено методичне обґрунтування вибраних стратегій. Цей розділ представляє собою аналітичну платформу, де кожний напрям має своє методичне підґрунтя.

Скриншот 2.3 Розділ «Основні напрями»
(фрагмент сторінки сайту «PROosvitu»)

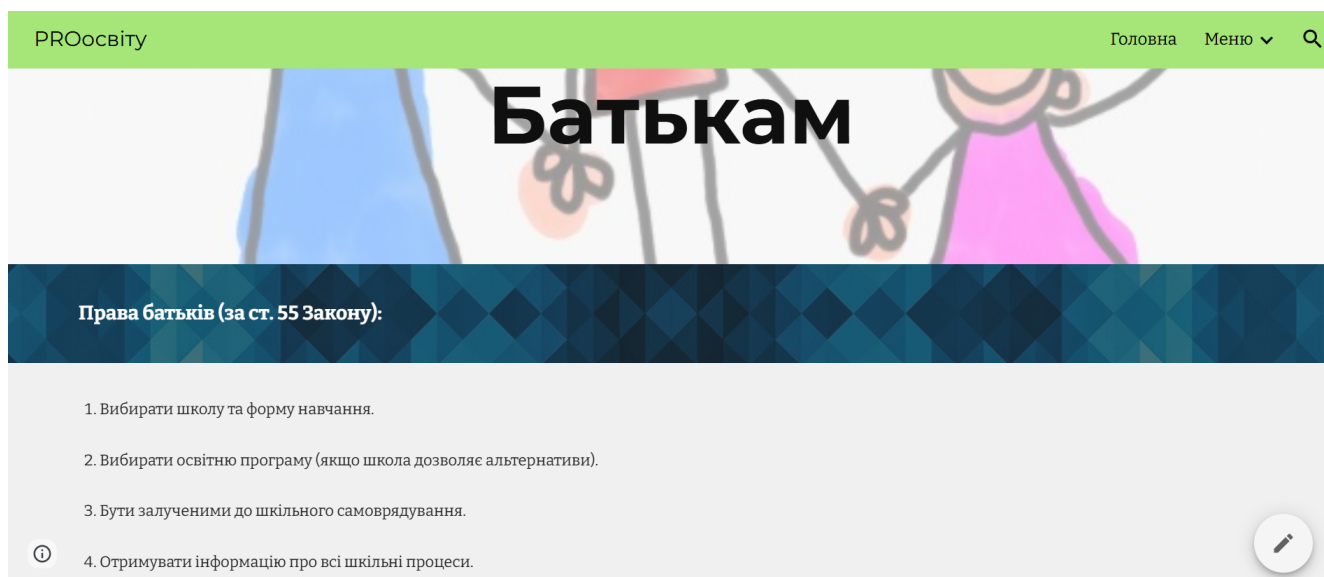
Розділ «Зміни в законі» виконує інформаційну роль, що дає змогу читачеві зрозуміти ключові трансформації системи освіти: модернізацію структури середньої освіти, розширення автономії закладів, уточнення прав і обов'язків

батьків і педагогів, розвиток інклюзивної освіти та визнання різних форм здобуття освіти.

Скриншот 2.4 Розділ «Зміни в законі»
(фрагмент сторінки сайту «PROosvitu»)

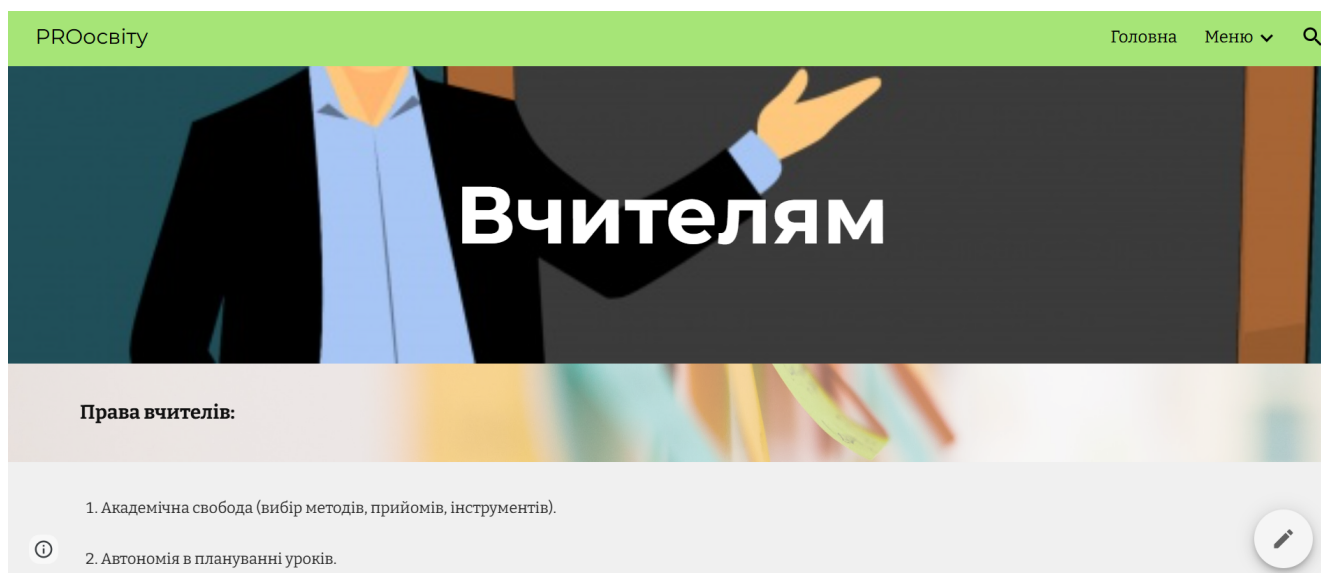
Сторінка «Батькам» розроблена як практичний посібник із правового і педагогічного супроводу дитини. У ній викладено права батьків у контексті вибору закладу й форми навчання, механізми участі у громадському самоврядуванні школи, алгоритми взаємодії з адміністрацією та вчителем. Текст адаптовано до читача-неюриста, але з посиланнями на відповідні статті закону для тих, хто бажає звернутися до первинних джерел.

Скриншот 2.5 Розділ «Батькам»

(фрагмент сторінки сайту «PROосвіту»)

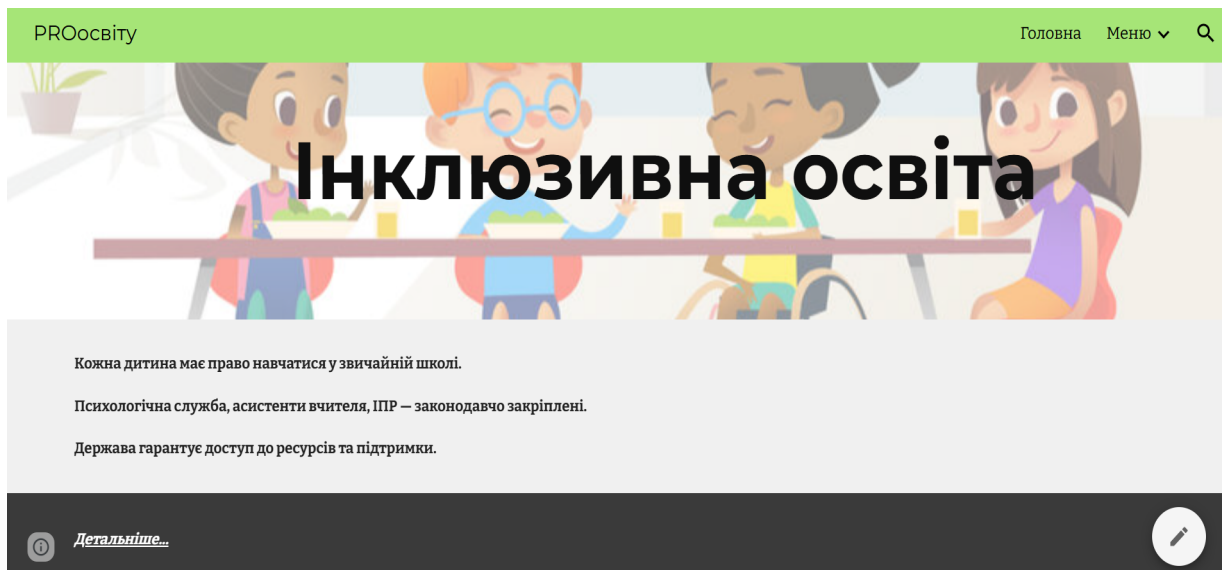
Аналогічно, сторінка «Вчителям» зосереджена на питаннях педагогічної автономії, професійного розвитку, академічної доброчесності та організації освітнього процесу в умовах нових правових рамок. Тут вказано, що розділ підкреслює відповідальність вчителя не лише за навчальні результати, але й за підтримку партнерських відносин із батьками, що відповідає сучасним етичним і професійним стандартам.

Скриншот 2.6 Розділ «Інклюзивна освіта»

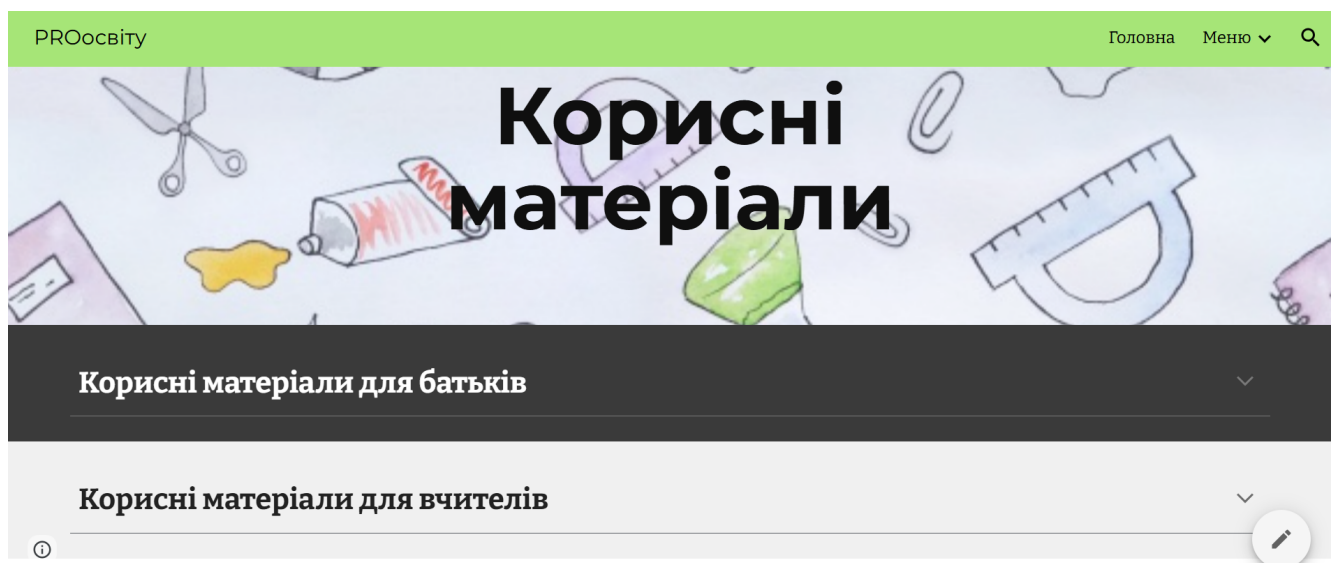
(фрагмент сторінки сайту «PROосвіту»)

Окремий розділ «Інклюзивна освіта» має ключове значення з огляду на принципи рівності доступу та соціальної справедливості. Наукове наповнення цього блоку базується на короткому ознайомленні з правами, які передбачені інклюзивним навчанням.

Скриншот 2.7 Розділ «Інклюзивна освіта»
(фрагмент сторінки сайту «PROosvitu»)

Розділ «Корисні матеріали» виконаний як покликання на каталоги практичних ресурсів корисні онлайн-курси та статті для батьків і вчителів.

Скриншот 2.8 Розділ «Корисні матеріали»
(фрагмент сторінки сайту «PROosvitu»)

З точки зору технічної реалізації та універсальності, сайт побудовано на платформі Google Sites, що забезпечує простоту редагування, можливість публікації матеріалів у доступному форматі та інтеграції з іншими сервісами (документи, форми, мультимедіа). Подальша робота над ресурсом має базуватися

на постійному оновленні нормативної інформації, регулярному вивченні потреб користувачів і науковому супроводі його розвитку, що гарантуватиме стійку відповідність платформи викликам сучасної системи освіти. Такий вибір виправданий потребою швидкого оновлення інформації й мінімальної технічної підтримки, що важливо для проєкту, який передбачає регулярне оновлення нормативних посилань і додавання нових методичних матеріалів.

Узагальнена характеристика змістового наповнення сторінок сайту «PROосвіту» представлено у таблиці 2.3

Таблиця 2.3

Назва сторінки	Короткий зміст
Головна	Містить загальну інформацію про сайт, його мету та навігацію для швидкого переходу до основних розділів.
Про сайт	Пояснює призначення ресурсу та його роль у підтримці взаємодії між батьками й вчителями.
Основні напрями	Представляє ключові напрямки роботи сайту та сфери, на які він спрямований.
Зміни в законі	Узагальнює основні оновлення законодавства про освіту.
Батькам	Надає батькам правову та методичну інформацію для підтримки дитини в освітньому процесі.
Вчителям	Містить матеріали та поради для вчителів щодо прав, обов'язків і організації освітнього процесу.
Інклюзивна освіта	Пояснює основи інклюзії.

Корисні матеріали	Містить додаткові ресурси й матеріали для практичного використання батьками та вчителями.
--------------------------	---

У межах формувального етапу експерименту педагогічна узгодженість розглядалася як здатність учителя забезпечувати цілісність освітнього впливу через скоординовані дії школи й сім'ї. Така цілісність досягається за умови дотримання трьох структурних рівнів організації взаємодії: інформаційного, комунікативного та рефлексивного.

На інформаційному рівні вчитель формує для батьків доступний контент про навчальні цілі, етапи адаптації дитини, зміст навчальних тем і шкільні події.

На комунікативному рівні організовано інтерактивні форми обговорення, електронні консультації, зустрічі та групові чати, у межах яких батьки мають змогу ставити запитання, ділитися спостереженнями та отримувати педагогічні рекомендації.

На рефлексивному рівні реалізовано анкетування, короткі опитування та форми зворотного зв'язку, які дозволяють виявити очікування родин, оцінити ефективність комунікації та своєчасно коригувати її зміст.

У процесі моніторингу було встановлено, що ефективна педагогічна узгодженість проявляється через здатність учителя:

- прогнозувати реакції батьків на навчальні труднощі дитини та адаптувати власну комунікацію;
- формулювати повідомлення так, щоб вони були конкретними, аргументованими й відкритими до діалогу;
- підтримувати логічну послідовність у спільній діяльності, де кожна подія чи захід має продовження у сімейному середовищі;
- створювати умови для узгодження виховних стратегій між школою та родиною.

Для реалізації зазначеної особливості педагогічної взаємодії вчителі початкових класів експериментальної групи використовували розроблений освітній сайт «PROосвіту» як інформаційно-методичний ресурс, що допоможе налагодити ефективну педагогічну взаємодію з батьками першокласників. Ресурс забезпечував організаційний і методичний супровід партнерства, спрямований на узгодження дій школи й родини. У межах формувального етапу експерименту сайт використовувався для поширення інформаційних матеріалів, організації зборів для спільного обговорення адаптаційних труднощів дітей.

Використання сайту сприяло підвищенню рівня прозорості педагогічного процесу, формуванню довірливих стосунків між учителем і родинами учнів, а також розвитку у педагогів рефлексивного підходу до організації комунікації. Учителі почали частіше планувати спільні дії з батьками, погоджуючи зміст виховних ініціатив і способи підтримки навчальної мотивації дитини вдома.

Перша особливість – системність комунікації між учителем і родиною дитини, що ґрунтується на засадах партнерства та взаємної відповідальності.

Друга особливість – педагогічне узгодження форм і змісту спільної діяльності вчителя та батьків для підтримки емоційного комфорту і навчальної мотивації першокласників.

Третя особливість – інтеграція інформаційно-комунікативних технологій у процес педагогічної взаємодії (електронні щоденники, спільні чати, анкетування).

Четверта особливість – створення середовища педагогічної довіри, яке забезпечує відкритість комунікації й формування єдиного виховного простору школи і сім'ї.

Реалізація формувального етапу педагогічного експерименту засвідчила ефективність розробленого засобу сприяння взаємодії вчителів початкових класів із батьками першокласників. Створений освітній сайт PROосвіту став практично-орієнтованим майданчиком, що покликаний спростити доступ до нормативно-правової інформації, надати узагальнені методичні настанови й інструменти взаємодії школи та сім'ї; ця концепція впливає із загальної мети

створення сайту, зафіксованої у вступному блоці платформи, і відображає прагнення зробити закон «Про Освіту» доступним і корисним для широкого кола учасників освітнього процесу.

У процесі експерименту спостерігалось підвищення активності батьків у шкільному житті дітей, зростання довіри до вчителя й готовність педагогів до партнерського формату взаємодії.

2.3. Організація та аналіз результатів наукового дослідження

Педагогічне дослідження проводилося поетапно й охоплювало констатувальний і формувальний етапи, спрямовані на вивчення динаміки розвитку партнерської взаємодії між учителями початкових класів і батьками першокласників.

Експериментальна база дослідження.

Педагогічне дослідження здійснювалася на базі таких закладів загальної середньої освіти:

1. Бородянського академічного ліцею Бородянської селищної ради Київської області;
2. Ліцею № 3 Подільського району міста Києва;
3. Спеціалізованої школи №149 Солом'янського району міста Києва;
4. Початкової школи № 344 Дарницького району міста Києва;
5. Ліцею № 133 Печерського району міста Києва;
6. Ліцею № 144 ім. Г. Ващенко.

До участі в експерименті було залучено 40 респондентів, серед яких 20 учителів початкових класів і 20 батьків першокласників. Усі учасники брали участь в анкетуванні, метою якого було з'ясувати рівень готовності вчителів до взаємодії з батьками, визначити домінантні форми педагогічної комунікації та окреслити труднощі, що виникають у процесі партнерської співпраці.

Для забезпечення достовірності результатів було сформовано дві групи:

1. експериментальну, до складу якої увійшли 10 учителів і 10 батьків, що брали участь у впровадженні системи педагогічного партнерства із застосуванням освітнього сайту PROосвіту;
2. контрольну, до якої увійшли 10 учителів і 10 батьків, які продовжували взаємодію за традиційною моделлю без цифрового супроводу.

Організація педагогічного експерименту

Під час констатувального етапу експерименту здійснювалося первинне анкетування, спрямоване на виявлення вихідного рівня готовності вчителів до партнерської співпраці, частоти контактів між школою та родиною, а також особливостей педагогічного спілкування.

Опитування батьків дозволило визначити рівень їхньої участі у шкільному житті дітей, оцінити відкритість педагогів до комунікації та виявити очікування родин щодо взаємодії з учителем.

Після аналізу отриманих результатів було виявлено певні недоліки у характері комунікації між учителями й батьками: епізодичність контактів, недостатній рівень педагогічної узгодженості дій, обмежене використання інтерактивних технологій та відсутність сталої системи інформаційного обміну. Ці результати стали підставою для розроблення програми формувального етапу.

Етапи та зміст формувальної роботи

На формувальному етапі експерименту відбувалося впровадження засобу сприяння взаємодії вчителів початкових класів із батьками, зокрема через використання освітнього сайту PROосвіту.

Сайт PROосвіту застосовувався як інтерактивна платформа для інформування та підвищення професійної компетентності у сфері педагогічного партнерства. Учителі вели комунікацію з батьками через індивідуальні консультації, опитування та обговорення.

Після завершення формувального етапу було проведено повторне анкетування з метою визначення змін у рівні готовності вчителів до партнерської взаємодії та оцінки динаміки залучення батьків до освітнього процесу.

Аналітична обробка результатів

Отримані результати дали змогу простежити позитивну динаміку за низкою параметрів:

- 1) підвищення частоти контактів між учителями й батьками;
- 2) зростання рівня педагогічної відкритості;
- 3) збільшення використання цифрових інструментів комунікації;
- 4) розширення участі родин у шкільних заходах;
- 5) формування стійкого ставлення до спільної відповідальності за навчально-виховний процес.

Для систематизації результатів анкетування та порівняння показників на констатувальному і формувальному етапах було розроблено таблицю 2.4, у якій подано узагальнені дані про рівень розвитку партнерської взаємодії в контрольній та експериментальній групах.

Таблиця 2.4

**Рівні сформованості готовності вчителів початкових класів до взаємодії з батьками першокласників
(за результатами констатувального та формувального етапів педагогічного експерименту; у %)**

Групи / Рівні	Експериментальна група		Контрольна група	
	Констатувальний етап	Формувальний етап	Констатувальний етап	Формувальний етап
За мотиваційним критерієм				
Високий	25	65	25	30
Середній	55	30	55	55
Початковий	20	5	20	15
За когнітивним критерієм				
Високий	26	68	26	35
Середній	54	28	54	53
Початковий	20	4	20	12

Продовження табл. 2.4

За комунікативним критерієм				
Високий	24	70	24	32
Середній	58	26	58	54
Початковий	18	4	18	14
Загальний рівень готовності				
Високий	25	67,6	25	32,3
Середній	55	28	55	54
Початковий	20	4,4	20	13,7

Даними таблиці підтверджено позитивну динаміку переходу вчителів початкових класів від нижчого до вищого рівня готовності до взаємодії з батьками першокласників. Зафіксовано кількісні та якісні зміни у показниках мотиваційного, когнітивного й комунікативного компонентів готовності. Результати формувального етапу експерименту свідчать, що вчителі експериментальної групи продемонстрували істотне зростання високого рівня готовності (з 25% до 67,6%) і зниження частки низького рівня (з 20% до 4,4%), що вказує на ефективність реалізованої системи педагогічної взаємодії. У контрольній групі суттєвих змін не відбулося, що підтверджує результативність саме впровадженого нами засобу педагогічного впливу.

Зазначене засвідчує:

- достовірність визначених нами особливостей взаємодії вчителів початкових класів з батьками першокласників (системність комунікації між учителем і родиною, педагогічне узгодження форм і змісту спільної діяльності, інтеграцію інформаційно-комунікативних технологій у процес педагогічної взаємодії, створення середовища педагогічної довіри);
- ефективність запровадження розробленого освітнього ресурсу «PROОсвіту», який став інструментом практичної реалізації партнерства між

школою та сім'єю, забезпечив методичний супровід освітнього процесу, створив умови для сталого професійного зв'язку між педагогами та батьками;

– досягнення поставленої мети теоретичного обґрунтування, розроблення й експериментальної перевірки ефективності засобу сприяння реалізації особливостей педагогічної взаємодії вчителів початкових класів із батьками першокласників;

– виконання завдань дослідження, зокрема:

- 1) здійснення аналізу наукових джерел із проблеми партнерської взаємодії в системі початкової освіти;
- 2) виявлення особливостей педагогічного спілкування між учителем і родиною;
- 3) визначення компонентів, критеріїв, показників і рівнів готовності вчителів до взаємодії з батьками;
- 4) розроблення та впровадження засобу для підвищення ефективності комунікації;
- 5) експериментальну перевірку результативності інтеграції цифрових інструментів співпраці в освітній процес.

Отримані результати підтверджують, що впровадження інтерактивного засобу комунікації, системне педагогічне узгодження дій і створення атмосфери довіри є дієвими чинниками підвищення готовності вчителів до партнерської взаємодії з батьками, що має стійкий позитивний ефект для розвитку учнів і гармонізації шкільного середовища.

Висновки до розділу 2

Теоретичні положення, викладені у першому розділі, а також результати констатувального етапу педагогічного експерименту визначили подальший напрям нашого дослідження під час формулювання змісту особливостей організації педагогічної взаємодії вчителів початкових класів із батьками першокласників. У процесі науково-практичного аналізу нами було виокремлено особливості, що визначають сучасні підходи до організації взаємодії між учителем і родиною в

умовах трансформації освітнього середовища. Насамперед ідеться про послідовну, структуровану й регулярну комунікацію, яка ґрунтується на принципах партнерства, довіри та розподіленої відповідальності за результати освітнього процесу. Така взаємодія передбачає не лише інформування батьків про перебіг навчання, а й формування умов для їхнього активного залучення до вирішення педагогічних завдань, що сприяє підсиленню суб'єктності всіх учасників освітнього процесу.

Важливою складовою цього партнерства є педагогічне узгодження форм, методів і змісту спільної діяльності вчителя та батьків. Воно спрямоване на забезпечення стабільного емоційного комфорту дитини, підтримання її навчальної мотивації та створення психологічно безпечного середовища для розвитку. З огляду на це важливою стає готовність учителя до відкритого діалогу, уміння пояснювати педагогічні рішення та спільно з батьками оцінювати динаміку розвитку дитини.

Окреме значення має інтеграція інформаційно-комунікативних технологій у процес педагогічної взаємодії. Використання цифрових засобів, електронних платформ, форм онлайн-зворотного зв'язку, цифрових щоденників, вебресурсів та мультимедійних інструментів. Це суттєво розширює можливості спільної діяльності педагога та сім'ї. Ці технології забезпечують оперативність комунікації, доступність навчальної інформації, прозорість педагогічних рішень і створюють передумови для більш гнучкої організації освітнього процесу. У сучасних умовах цифрова комунікація перестає бути додатковим ресурсом і стає невід'ємною складовою педагогічної взаємодії, підсилюючи її ефективність та адаптивність.

У сукупності окреслені особливості створюють цілісну модель взаємодії, яка відповідає сучасним теоретичним підходам до організації освітнього процесу та практичним потребам учасників шкільної спільноти. Вони формують методологічний фундамент для розроблення таких ресурсів, як сайт «PROосвіту», що виконує функцію інструмента підтримки партнерства між школою й родиною,

забезпечуючи інформаційну прозорість, доступність матеріалів та узгодженість педагогічних впливів.

Впровадження сайту «PROосвіту» в освітній процес дозволило систематизувати роботу вчителів щодо встановлення партнерських відносин із родинами першокласників, надати педагогам методичні орієнтири для організації спільної діяльності та сформувати єдиний інформаційно-виховний простір між школою та домом дитини.

За результатами формувального етапу педагогічного експерименту підтверджено:

- 1) достовірність визначених особливостей педагогічної взаємодії між учителем і батьками першокласників;
- 2) ефективність запровадження освітнього сайту «PROосвіту» як засобу реалізації партнерського підходу у практиці початкової школи;
- 3) досягнення мети дослідження експериментальне підтвердження ефективності засобу сприяння реалізації партнерської взаємодії вчителів і батьків;
- 4) виконання всіх поставлених завдань, зокрема вивчення вихідного стану педагогічного партнерства, розроблення й апробацію інноваційного засобу комунікації, перевірку динаміки рівнів готовності вчителів до співпраці з родинами.

Отримані результати свідчать, що реалізація запропонованої системи забезпечує підвищення рівня готовності педагогів до ефективної взаємодії з батьками, сприяє розвитку комунікативної компетентності, формує позитивне ставлення до партнерства й поглиблює взаємну довіру між школою та родинами учнів.

ВИСНОВКИ

Перше завдання дослідження: здійснити аналіз наукових джерел з проблеми дослідження та розкрити сутність термінів *батьки, батьки першокласників, взаємодія, взаємодія з учителем*

Результати першого завдання дослідження

У результаті аналізу наукових джерел з проблеми дослідження, розкрито сутність таких понять:

- «батьки» - особи, які здійснюють відповідальне соціальне виховання, забезпечення, навчання та правовий супровід розвитку дитини у сім'ї;
- «батьки першокласників» – соціальна категорія батьків, діти яких вступають до закладу початкової освіти, де відбувається перехід до нових умов соціалізації та навчання;
- «взаємодія» – організований процес соціального чи педагогічного обміну інформацією, діями, цінностями між суб'єктами для досягнення спільних цілей і гармонізації відносин;
- «взаємодія з учителем» – організований процес спільної діяльності всіх учасників освітнього процесу, а саме вчителя, учня і його батьків, що має чітку педагогічну мету.

Друге завдання дослідження: проаналізувати зміст наукових статей та методичних напрацювань про процес взаємодії вчителів початкових класів з батьками першокласників.

Результати виконання другого завдання дослідження

На основі аналізу теоретичного та практичного аспектів процесу взаємодії вчителів початкових класів з батьками першокласників встановлено, що взаємодія вчителя початкових класів із батьками першокласників є системним, динамічним і багатокомпонентним феноменом, який визнається сучасною педагогікою необхідним структурним елементом освітнього середовища. Наукові джерела акцентують, що цей процес охоплює комунікативний, діагностично-аналітичний

та консультативно-педагогічний аспекти, які мають бути системними та прозорими. Динаміка взаємодії, як підкреслює Лісова, корелює з етапами адаптації дитини, зміщуючи акценти з інформативно-комунікативної складової на конструктивний діалог та спільне вирішення проблем. Важливість раннього залучення батьків та використання сучасних цифрових технологій підтверджує, що ефективна співпраця є ключовим чинником мінімізації адаптаційного стресу та забезпечення психологічного комфорту першокласника.

Третє завдання дослідження: встановити актуальний стан сформованості готовності вчителів початкових класів до взаємодії з батьками першокласників.

Результати виконання третього завдання дослідження

Дослідження актуального стану сформованості готовності вчителів початкових класів до взаємодії з батьками першокласників засвідчило, що готовність вчителів початкових класів до конструктивної взаємодії з батьками першокласників є неоднорідною та залежить від низки професійно-кваліфікаційних чинників. Проаналізовані дані (НАПН України, 2023 р.) свідчать про існування значного дефіциту компетентності у цій сфері: лише менше половини (46%) педагогів вважають себе повністю готовими до системної співпраці. Наявність суттєвих труднощів у налагодженні комунікації, які визнає значна частка вчителів, актуалізує проблему потреби у цільовій методичній підтримці та підвищенні рівня освітньої підготовки педагогічних кадрів. Таким чином, недостатній рівень готовності вчителів стає емпіричним обґрунтуванням необхідності розробки ефективної моделі їхньої професійної підготовки у контексті партнерської взаємодії з сім'єю.

Четверте завдання дослідження: розкрити сутність феномену «готовність вчителів початкових класів до взаємодії з батьками першокласників», визначити критерії, показники та рівні дослідження сформованості готовності.

Результати виконання четвертого завдання дослідження

Готовність вчителів початкових класів до взаємодії з батьками першокласників нами розглянуто як складне особистісне утворення, яке поєднує в собі

мотиваційний, когнітивний і діяльнісний компоненти, кожен з яких виконує окрему функцію в процесі становлення професійної компетентності педагога. Вона відображає внутрішню установку на партнерство, володіння знаннями про його механізми та практичну здатність реалізовувати їх у щоденній роботі.

Визначено такі:

- критерії: спонукальний, орієнтувальний, процесуальний.
- показники: усвідомлення значення педагогічного партнерства, внутрішня готовність до системної співпраці з батьками; володіння знаннями про психолого-педагогічні особливості родинної взаємодії, методи комунікації та шляхи розв'язання конфліктних ситуацій; сформованість умінь організовувати ефективне спілкування, застосовувати різні форми співпраці та залучати батьків до освітнього процесу.
- рівні дослідження сформованості: високий рівень, середній рівень, початковий рівень сформованості готовності до взаємодії з батьками першокласників.

П'яте завдання дослідження: визначити засіб сприяння реалізації особливостей взаємодії вчителів початкових класів з батьками першокласників та експериментального перевірити їх ефективність.

Результати виконання п'ятого завдання дослідження

До засобів сприяння реалізації особливостей взаємодії вчителів початкових класів з батьками першокласників віднесено:

- системність комунікації між учителем і родиною, що базується на принципах педагогічного партнерства, довіри, взаємної відповідальності;
- узгодження форм і змісту спільної діяльності вчителя і батьків з метою підтримання емоційного комфорту, мотивації та навчальної зацікавленості;
- використання інформаційно-комунікативних каналів педагогічної взаємодії (електронні ресурси, відеозустрічі, інтерактивні матеріали, онлайн-консультації);

- створення відкритого комунікативного середовища, що сприяє формуванню єдиного виховного простору школи і сім'ї.

З метою реалізації зазначених особливостей нами було розроблено освітній сайт «PROосвіту», який виконує функцію інтерактивного інформаційно-методичного ресурсу для вчителів початкових класів і батьків першокласників.

Ефективність функціонування сайту «PROосвіту» була перевірена в ході формувального етапу педагогічного експерименту. Формувальний етап мав на меті не лише емпірично перевірити висунуті теоретичні положення, а й простежити реальні зміни у характері комунікації, рівні залучення батьків та узгодженості їхньої співпраці з учителем у процесі освітнього супроводу дитини. Особлива увага приділялася динаміці сформованості компонентів партнерської взаємодії, окреслених у теоретичній моделі дослідження.

Результати формувального експерименту підтвердили гіпотезу дослідження й продемонстрували високу ефективність та дієвість розробленого цифрового засобу. Аналіз отриманих даних засвідчив, що застосування сайту «PROосвіту» істотно підвищило системність комунікації між педагогом і батьками, зробило її більш регулярною, структурованою та орієнтованою на змістовний обмін інформацією. Батьки відзначили зростання прозорості освітнього процесу, доступність матеріалів і зручність отримання педагогічних рекомендацій, що позитивно позначилося на їхній залученості до шкільного життя дітей. Учителі, у свою чергу, засвідчили покращення узгодженості педагогічних дій, зменшення кількості непорозумінь у питаннях організації навчальної діяльності та стабільне підвищення рівня підтримки з боку родин. Застосування сайту «PROосвіту» фактично стало інструментом практичної реалізації партнерського підходу, оскільки забезпечило умови для відкритості, взаємної підтримки й координації педагогічних рішень.

Таким чином, результати формувального етапу експерименту дають підстави стверджувати, що створений освітній ресурс повністю відповідає поставленим дослідницьким завданням та є ефективним засобом сприяння

партнерської взаємодії між учителем і батьками першокласників. Емпірично підтверджено, що визначені нами особливості педагогічної взаємодії не лише проявляються у практичній діяльності, а й набувають чітко вираженої результативності за умов використання сайту «PROосвіту». Розроблений ресурс може розглядатися як сучасний інструмент, що підсилює педагогічний потенціал школи й забезпечує новий рівень взаємодії між ключовими учасниками освітнього процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аніщенко О.В. Проблема стилів педагогічного спілкування у психолого - педагогічній науці та практиці. Гендерні дослідження у педагогічній науці та практиці: Навч. посібник. Ніжин: Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2008. С.67-98.
2. Бех І. 100 ключів виховного успіху : наук.-метод. посіб. І. Бех *Шкільний світ*. 2009. № 21–23 (червень). С. 3–148.
3. Білик Н. М. Медіація як соціально-педагогічна технологія вирішення конфліктів у школі : стаття Н. М. Білик *Зб. наук. праць Херсон. держ. ун-ту. Педагогічні науки*. 2016. Вип. 69(3). С. 26–30. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2016_69\(3\)_7](http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2016_69(3)_7) .
4. Бондар В. І., Макаренко І. Є. Професійна самосвідомість педагога та його самоефективність: концептуально-теоретичний аналіз *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 37. Педагогічна освіта: теорія і практика. 2013. Вип. 11(3).
5. Бондар В. І. Психолого-педагогічні основи розвитку дітей в системі М. Монтессорі : навч. посіб. В. І. Бондар, А. М. Ільченко ; Полтав. держ. аграрна акад. Полтава : ПДАА, 2009. 252 с. URL: <https://dspace.pdau.edu.ua/items/aabef905-78fe-45e8-9f7d-6bd8f193b3c5>
6. Взаємодія вчителя та батьків як чинник успішної навчальної діяльності учня початкової школи. URL: <https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/03/VZAYEMODIYA-VCHYTELYA-TA-BATKIV-YAK-CHYNNYK-USPISHNOYI-NAVCHALNOYI-DIYALNOSTI-UCHNYA-POCHATKOVOYI-SHKOLY.pdf> .
7. Вітвіцька С. Ідеї педагогічної майстерності А. Макаренка та І. Зязюна у професійній підготовці сучасного вчителя С. Вітвіцька *Педагогічна майстерність академіка Івана Зязюна*. 2013. С. 237–242.

8. Герасимчук А. С. Партнерська взаємодія вчителя Нової української школи з батьками молодших школярів : кваліфікац. робота А. С. Герасимчук ; Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. Вінниця : ВДПУ, 2024. 130 с. : рис., табл., додатки. URL: <https://dspace.vspu.edu.ua/items/a706339d-3d71-4b80-ab95-680df24ad4f2> .

9. Гончар Л. Формування гуманних взаємин батьків з дітьми молодшого шкільного та підліткового віку : монографія Л. Гончар. Київ : Ін-т проблем виховання НАПН України, 2017. 330 с.

10. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник С. У. Гончаренко ; [голов. ред. С. Головка]. Київ : Либідь, 1997. 373, [1] с.

11. Грицкова Ю. В. Формування педагогічної культури батьків майбутніх першокласників в умовах закладу дошкільної освіти Ю. В. Грицкова, В. О. Кирилів *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. Класич. приват. ун-т. Запоріжжя : КПУ, 2019.– Вип. 65. С. 53–57.

12. Гуцан Л. Формування ціннісних орієнтацій молодших школярів в умовах модернізації системи освіти Л. Гуцан *Матеріали звіт. наук.-практ. конф. Ін-ту проблем виховання НАПН України за 2016 рік*. Вип. 5. Івано-Франківськ : НАІР, 2017. С. 94–100.

13. Іванчук М. Г., Цуркан Т. Г. Зарубіжний досвід впровадження освітніх програм для батьків *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe*. 2017. № 7 (23). С. 60–68.

14. Ковальов П. В. Соціально-педагогічна робота з батьками майбутніх першокласників : кваліфікац. робота магістра : спец. 231 «Соціальна робота : соціальна педагогіка» П. В. Ковальов ; наук. керівник Н. В. Заверико ; Запорізький нац. ун-т. Запоріжжя : ЗНУ, 2021. 88 с. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/handle/12345/6348> .

15. Коваленко К. . (2021). ДІАГНОСТУВАННЯ ПЕДАГОГІВ ЯК ОСНОВНА ЗАСАДА МЕТОДИЧНОГО СУПРОВОДУ ОРГАНІЗАЦІЇ

ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ. Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка., (36 (2), 86–92. <https://doi.org/10.28925/2311-2409.2021.3611>

16. Ковальчук І. С. Педагогічна взаємодія в системі «учитель учні батьки» : навч. посіб. І. С. Ковальчук. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2020. 212 с. URL:

http://eprints.zu.edu.ua/36145/1/%D0%9A%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D1%87%D1%83%D0%BA_%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%87_%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1.pdf .

17. Конаржевський Ю. А. Аналіз уроку Ю. А. Конаржевський. Харків : Ранок, [б. р.]. – 336 с. – ISBN 978-966-08-2512-3.

18. Леонова Л. Педагогічні умови сімейного виховання в сучасних українських родинах *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2011. № 3. С. 163–170.

19. Лісова С. В. Естетична культура особистості як складова підготовки майбутнього фахівця в системі професійної освіти *Вісник Житомирського державного університету*. Серія : Педагогічні науки. 2010. Вип. 50. С. 60–65.

20. Лісова І. В. «Приватна книжкова колекція»: теоретичні підходи до визначення поняття І. В. Лісова *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. 2012. Вип. 18(2). С. 253–258 URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uk_msshr_2012_18\(2\)_58](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uk_msshr_2012_18(2)_58).

21. Мартиненко С. М. Основи діагностичної діяльності вчителя початкової школи : навчально-методичний посібник С. М. Мартиненко. Київ : Київський ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. С. 69–84.

22. Нова українська школа: організація взаємодії з батьками учнів початкової школи : навч.-метод. посіб. Т. М. Бабко, О. В. Банах, А. В. Вознюк [та ін.]. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2020. 208 с. ISBN 978-966-983-204-7. URL: <https://library.megu.edu.ua:9443/jspui/handle/123456789/3547> .

23. Нова українська школа : poradnik dla vchytelja / pid zag. red. H. M. Bibik. Kyiv : TOB «Vydavnychij dim «Plejadi», 2017. 206 s.
24. Ольга Василівна Сухомлинська : біобібліогр. покажч. / упоряд. Л. М. Заліток, Г. М. Семендяєва ; наук. ред. О. Я. Савченко, Н. П. Дічек, П. І. Рогова ; бібліогр. ред. Л. О. Пономаренко ; літ. ред. О. І. Гожик. Kyiv : Derzh. nauk.-ped. b-ka Ukraїni im. V. O. Sухомлинського, 2006. 275 s. (Serija «Akademiki APN Ukraїni» ; vip. 8).
25. Пеліна О. Педагогічні умови становлення особистості дитини у сім'ї *Пріоритетні напрями європейського наукового простору : пошук студента*. Вип. 11. Ізмаїл : РВВ ІДГУ, 2021. С. 110–112.
26. Підготовка фахівців у контексті становлення Нової української школи : зб. наук. праць / за заг. ред. В. Є. Литньова, Н. Є. Колесник, Т. В. Завязун. Житомир : ФОП «Н. М. Левковець», 2018. У 2-х ч. Ч. 1. 256 с.
27. Полякова О. Реалізація компетентнісного підходу в оцінювальній діяльності вчителя початкових класів *Рідна школа*. 2013. № 11. С. 69–72.
28. Поляруш Г. Л. Взаємодія закладу загальної середньої освіти і сім'ї у вихованні учнів молодшого шкільного віку : монографія Вінниця : ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2021. 180 с. URL: <https://dspace.vspu.edu.ua/items/a706339d-3d71-4b80-ab95-680df24ad4f2> .
29. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : навч. посіб. / Т. І. Поніманська. Kyiv : Академвидав, 2006. 456 с. URL: <https://epkmoodle.znu.edu.ua/mod/resource/view.php?id=46860>.
30. Про затвердження Державного стандарту базової середньої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 р. № 898 *Освіта.UA*. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/61761/ .
31. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 р. № 87 *Верховна Рада України*. Офіційний вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/684-2017-%D0%BF> .

32. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII *Верховна Рада України. Офіційний вебсайт.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

33. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 р. № 463-IX *Верховна Рада України. Офіційний вебсайт.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20> .

34. Разумова М. Взаємодія вчителя Нової української школи з батьками молодших школярів *Інновації в початковій освіті: досвід, виклики сьогодення, перспективи* : матеріали III наук.-практ. інтернет-конф. здобувачів другого (магістер.) рівня вищ. освіти ф-ту початк. навчання, Харків, 5 груд. 2023 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; [за заг. ред. О. А. Мкртічян]. Харків, 2023. С. 75.

35. Романенко Л. В. Педагогічні проекти набуття самоосвітніх компетенцій молодшими школярами як змістова складова курсу «Педагогічні технології у початковій школі» *Педагогічні технології у початковій школі : навч.-метод. посіб.* Київ : Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, 2012. С. 66–71. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5445>.

36. Сахневич І. В. Взаємодія закладу загальної середньої освіти і сім'ї у процесі формування ключових компетентностей учнів початкової школи : монографія Рівне : МЕГУ, 2020. 220 с. URL: <http://dspace.megu.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/3470>

37. Сиса І. Взаємодія школи і сім'ї у вихованні та розвитку учнів початкових класів *Таврійський вісник освіти.* 2016. № 4 (56). С. 162–167.

38. Сохацька О. А. Діалог в навчальному процесі : навчально-методичне видання до освіт. компонента «Методика навчання культурологічних дисциплін у ЗВО» для здобувачів спец. 034 «Культурологія», освітньо-професійної програми «Культурологія» (на базі НРК 6, НРК 7) О. А. Сохацька. Луцьк : Вежа-Друк, 2024. – 48 с.

39. Сухомлинський у діалозі з сучасністю : зб. наук. праць [уклад. О. В. Антонова]. Житомир : ФО-П Левковець Н. М., 2017. 252 с.
40. Тарасова С. В. Взаємодія педагогів і батьків як соціально-педагогічна проблема : монографія С. В. Тарасова. Харків : ХНПА ім. Г. С. Сковороди, 2021. 192 с. URL: <http://repository.khpa.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/3903>
41. Тихонська С. С. Партнерська взаємодія закладу загальної середньої освіти та сім'ї як соціально-педагогічна проблема : монографія Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2020. 270 с. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/2676> .
42. Фатєєва К. Роль сімейного виховання у формуванні особистості *Херсонський державний університет* : зб. наук. пр. 2009. № 52. С. 209–213.
43. Цуркан Т. Г. Тренінг для батьків молодших школярів (формування педагогічної культури) *Початкова школа і сучасність*. 2017. № 9 (37). С. 36–39.
44. Цуркан Т. Г. Формування педагогічної культури батьків молодших школярів у взаємодії сім'ї і школи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 теорія і методика виховання; Чернівецький нац. ун-т ім. Юрія Федьковича, Уманський держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. Чернівці, 2018. 276 с. URL: https://nauka.udpu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/03/dysertatsiya-na-sajt_Tsurkan-Ta-ya.pdf .
45. Шапран О. В. Педагогічне партнерство закладу загальної середньої освіти з батьками як соціально-педагогічна проблема : [монографія] / О. В. Шапран. Ізмаїл : РВВ ІДГУ, 2020. 230 с. URL: <http://dspace.idgu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/1872> .
46. Hoover-Dempsey K. V., Sandler H. M. Why do parents become involved in their children's education? K. V. Hoover-Dempsey, H. M. Sandler *Review of Educational Research*. 1997. Vol. 67, No. 1. P. 3–42. DOI: <https://doi.org/10.3102/00346543067001003>.

47. Sobczyk J. R. Aksjologia sukcesu uwarunkowania pomiaru (miary i oceny) *Sukces organizacji. Istota, pomiar, uwarunkowania* : Prace i Materiały Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Gdańskiego. T. 1/2. Sopot, 2009. S. 86.

48. Tsurkan T. Preparing pre-service teachers to the parent-teacher partnerships *15th Edition of the International Conference on Sciences of Education, Studies and Current Trends in Science of Education*, ICSED 2017, 9–10 June, Suceava (Romania). Iasi ; London : LUMEN, 2017. P. 387–394.

49. Wilder S. Effects of parental involvement on academic achievement: a meta-synthesis *Educational Review*. 2014. Vol. 66, № 3. P. 377–397. URL: <https://doi.org/10.1080/00131911.2013.780009> .

50. Сайт «PROОсвіту». URL: <https://sites.google.com/view/proosvity/%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0> розроблений Вернигорою О. С.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкети для дослідження взаємодії між учителями початкових класів і батьками першокласників. Додаток містить зразки анкет, використаних під час констатувального та формувального етапів педагогічного експерименту. Анкети мали на меті визначення рівня готовності педагогів до партнерської співпраці з батьками та виявлення ставлення родин до взаємодії зі школою.

АНКЕТА ДЛЯ ВЧИТЕЛІВ

Тема: Визначення рівня готовності вчителя початкових класів до взаємодії з батьками першокласників

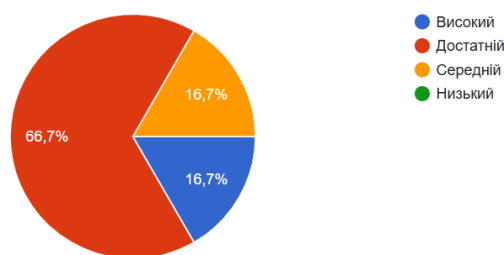
Шановний(а) учителю!

Просимо Вас взяти участь у дослідженні, мета якого — вивчити особливості взаємодії між учителем і батьками першокласників. Анкетування є анонімним, отримані дані будуть використані лише в узагальненому вигляді для наукових цілей.

Інструкція: уважно прочитайте запитання і позначте варіант відповіді, який найбільше відповідає Вашій думці, або дайте розгорнуту відповідь.

Питання

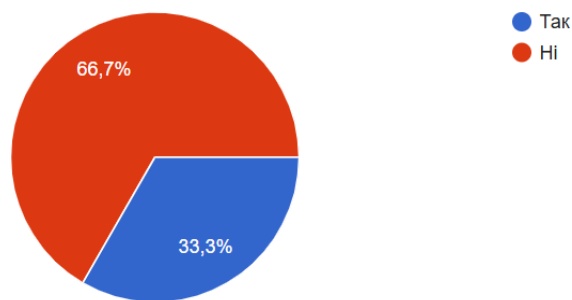
3. Як Ви оцінюєте свій рівень готовності до ефективної співпраці з батьками?

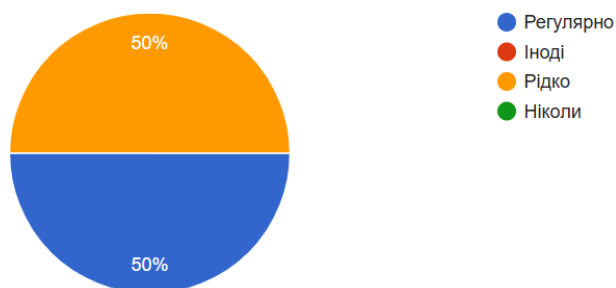
4. Які знання Ви вважаєте необхідними для ефективної взаємодії з батьками першокласників?

Вміння спілкуватися, розуміти, співчувати, допомагати, любити дітей, поважати думки і потреби інших людей.
Особливості розвитку дитини, норми і способи комунікації з батьками
Як саме вибудовувати лінію спілкування з батьками (як наставник/партнер)
Знання дитячої психології, вміння вести діалог, дослухатися, переконувати тощо.
З психології (про вікові особливості дітей), вміння домовлятися та співпрацювати, взаємодія та зворотній зв'язок під час спілкування
Вміння домовлятися, знаходити компроміси, поважати один одного

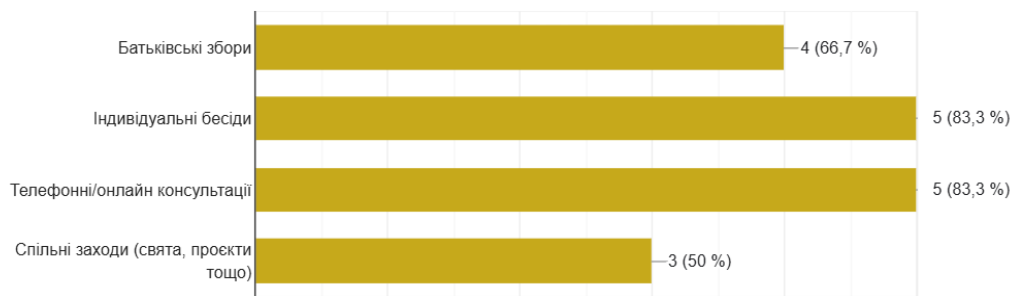
5. Чи проходили Ви спеціальні тренінги, семінари, курси з налагодження партнерства з батьками?

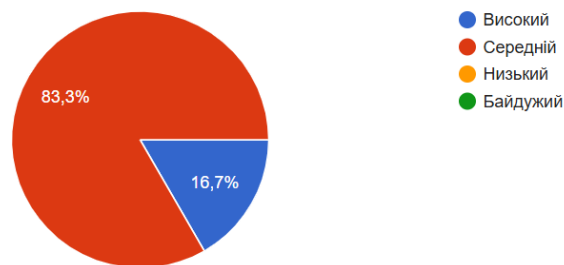
6. Наскільки часто Ви організовуєте спілкування з батьками поза межами офіційних зборів?

7. Які форми взаємодії Ви використовуєте найчастіше? (можна кілька варіантів)

8. Як Ви оцінюєте рівень зацікавленості батьків у шкільному житті дітей?

9. З якими труднощами Ви найчастіше стикаєтесь у спілкуванні з батьками?

Важко працювати з батьками які не зацікавлені в навчанні дитини і з тими хто занадто прискіпливий до роботи вчителя
Небажана батьків виховувати дітей поза школою, тобто пропрацьовувати правила поведінки та дисципліни поза школою
Різні підходи до виховання дитини.
Недомовленність; згода, але не дія
Непорозуміння в деяких ситуаціях

10. На Вашу думку, що може покращити співпрацю між учителем і батьками?

Спільні справи, проєкти, свята, подорожі...

Часті дружні і відкриті зустрічі, активна комунікація, співпраця яка зосереджена на інтересах і потребах дитини

Спільний семінар для батьків і вчителів про важливість виховання поза школою, тобто як батькам бути партнером вчителів

Спільні справи.

Взаєморозуміння та внутрішня вмотивованість

Більше спілкування, налагодження відносин

АНКЕТА ДЛЯ БАТЬКІВ ПЕРШОКЛАСНИКІВ

Тема: Дослідження особливостей взаємодії між учителем та батьками першокласників

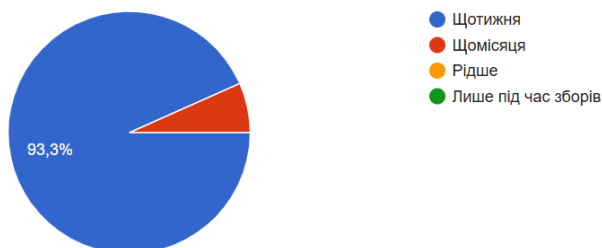
Шановні батьки!

Просимо Вас взяти участь в анкетуванні, мета якого — з'ясувати Вашу думку про співпрацю з учителем Вашої дитини. Опитування є анонімним, результати будуть використані лише в узагальненій формі.

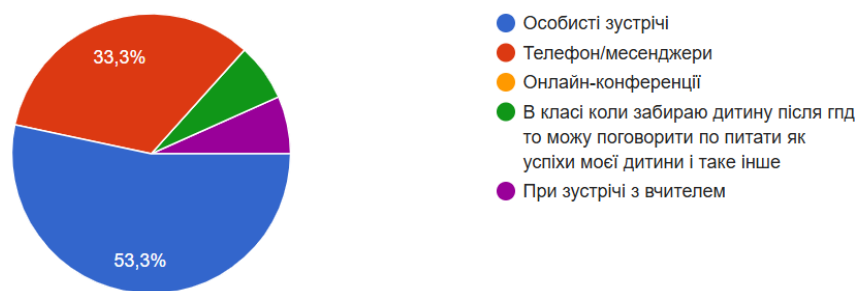
Інструкція: оберіть відповідь, що найточніше відображає Вашу думку, або дайте коротку відповідь.

Питання

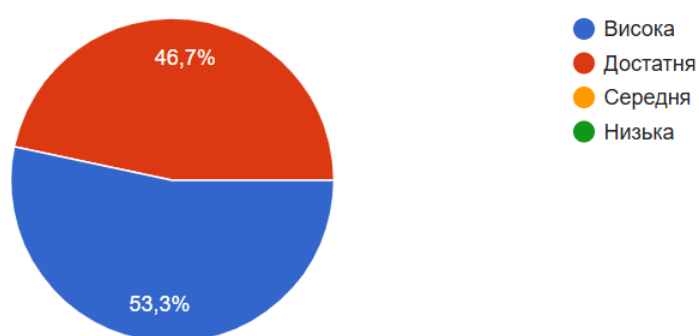
1. Як часто Ви спілкуєтесь із учителем Вашої дитини?

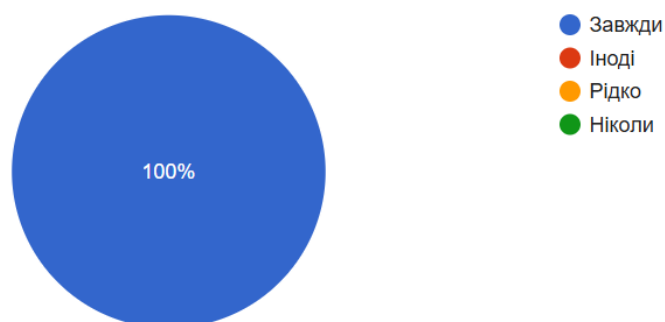
2. У якій формі зазвичай відбувається спілкування?

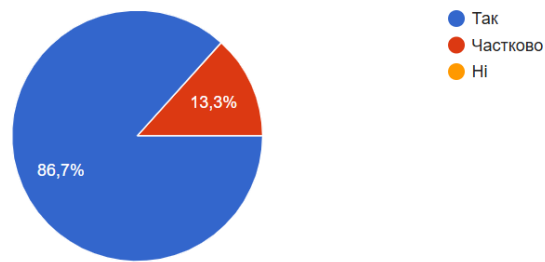
3. Як Ви оцінюєте відкритість учителя до спілкування з батьками?

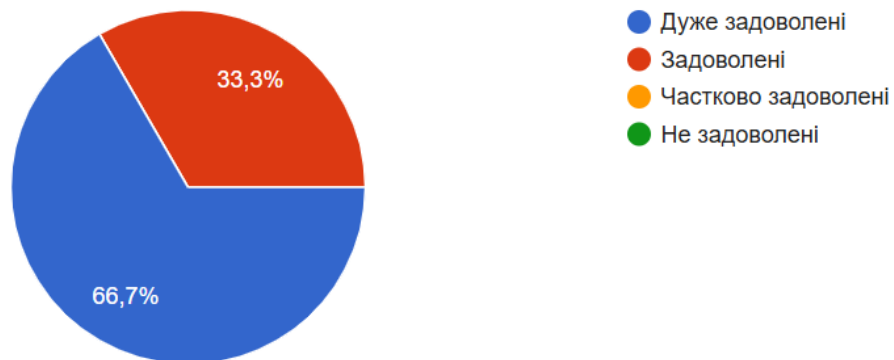
4. Чи враховує вчитель Ваші поради та зауваження щодо дитини?

5. Чи відчуваєте Ви себе рівноправним партнером у процесі навчання дитини?

6. Як Ви оцінюєте якість співпраці з учителем загалом?

7. Що Вам подобається у співпраці з учителем?

Усе

Вчитель дуже відкрита і завжди дуже розумно співпрацює з усіма

Сучасний підхід, що відповідає програмі НУШ

Все подобається

Відповідальність, точність

Розуміння, тепле спілкування

Щирість, відкритість, взаєморозуміння

Відкрита до спілкування

Спільна робота в навчанні та вихованні дитини

Може дати пораду а також прослуховуються до порад

Комунікація з батьками

Комунікація і відкритий діалог

Ставлення до діток

Легкість в знаходженні спільної мови

Досягнення цілі

8. Що, на Вашу думку, потребує покращення?

Все влаштовує

Нічого

Все добре

Поки нічого

Нічого, все влаштовує

Все задовольняє)

На даний момент все влаштовує

Мені дуже подобається вчитель і покращення не потрібно

Більше приділяти уваги дитині яка відстає в навчанні

Більше розповідати про помилки і досягнення дитини

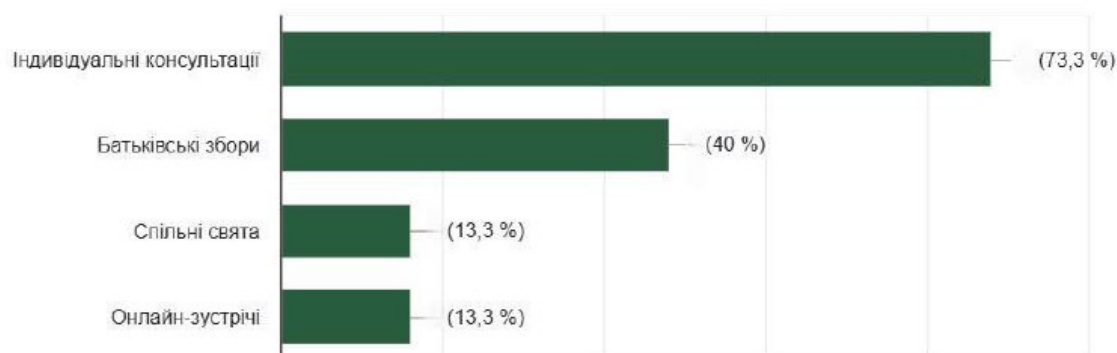
Залучення батьків до шкільного життя(відкриті уроки)

Нічого, все добре

Спостережливість

Все влаштовує на даний час.

9. Які форми спільної діяльності з учителем Ви вважаєте найефективнішими?

Фрагменти інтерактивного освітнього сайту «ProОсвіту»

Інтерактивний освітній сайт «ProОсвіту» створено як сучасний електронний інструмент взаємодії вчителів початкових класів і батьків першокласників у межах реалізації ідей Нової української школи. Його головна мета полягає у забезпеченні постійного двостороннього зв'язку між педагогами й родинами учнів, формуванні єдиного інформаційно-комунікативного простору та підтримці партнерських відносин у процесі навчання і виховання дитини.

Розробка ресурсу ґрунтувалася на результатах констатувального етапу дослідження, які засвідчили потребу педагогів і батьків у швидкому доступі до достовірної, структурованої та педагогічно доцільної інформації про особливості адаптації першокласників, зміни в освітньому законодавстві, шляхи ефективної співпраці з родиною. Сайт створено у середовищі Google Sites, що забезпечує зручну навігацію, простоту оновлення контенту, можливість інтеграції віртуальних матеріалів (текстів, відео, таблиць, посилань) і доступ із будь-якого пристрою.

Структура сайту охоплює чотири базові розділи, які утворюють цілісну модель інформаційно-комунікативної підтримки учасників освітнього процесу:(див. скриншот Б.1)

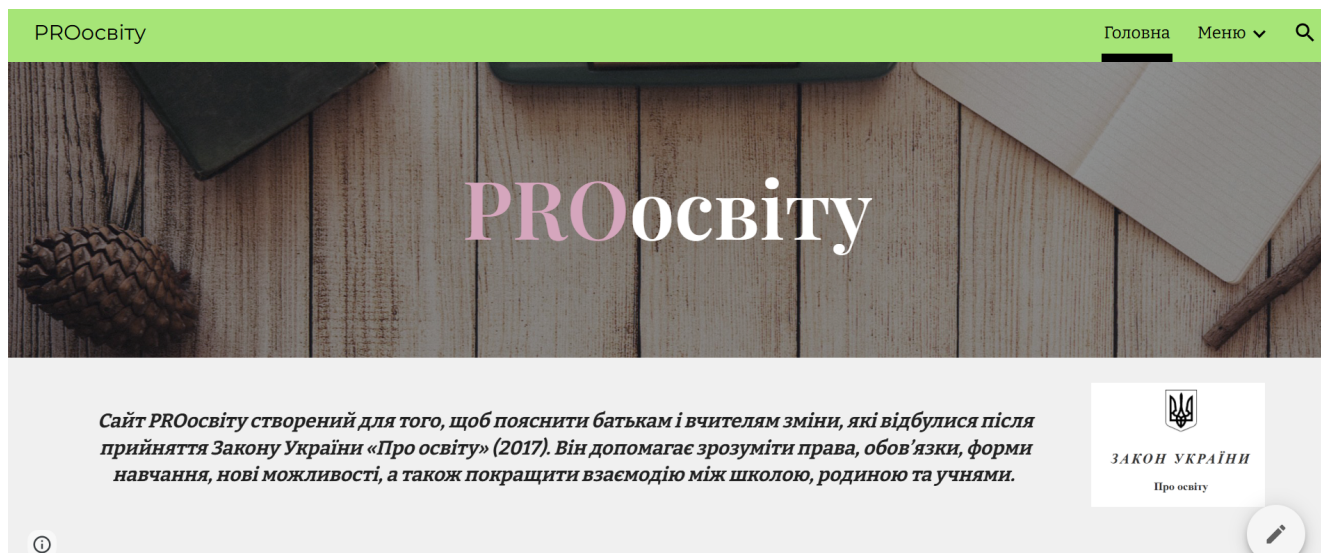
Назва сторінки	Короткий зміст
Головна	Містить загальну інформацію про сайт, його мету та навігацію для швидкого переходу до основних розділів.
Про сайт	Пояснює призначення ресурсу та його роль у підтримці взаємодії між батьками й вчителями.
Основні напрями	Представляє ключові напрями роботи сайту та сфери, на які він спрямований.
Зміни в законі	Узагальнює основні оновлення законодавства про освіту.
Батькам	Надає батькам правову та методичну інформацію для підтримки дитини в освітньому процесі.
Вчителям	Містить матеріали та поради для вчителів щодо прав, обов'язків і організації освітнього процесу.
Інклюзивна освіта	Пояснює основи інклюзії.

Скриншот Б.1 (Таблиця 2.3)

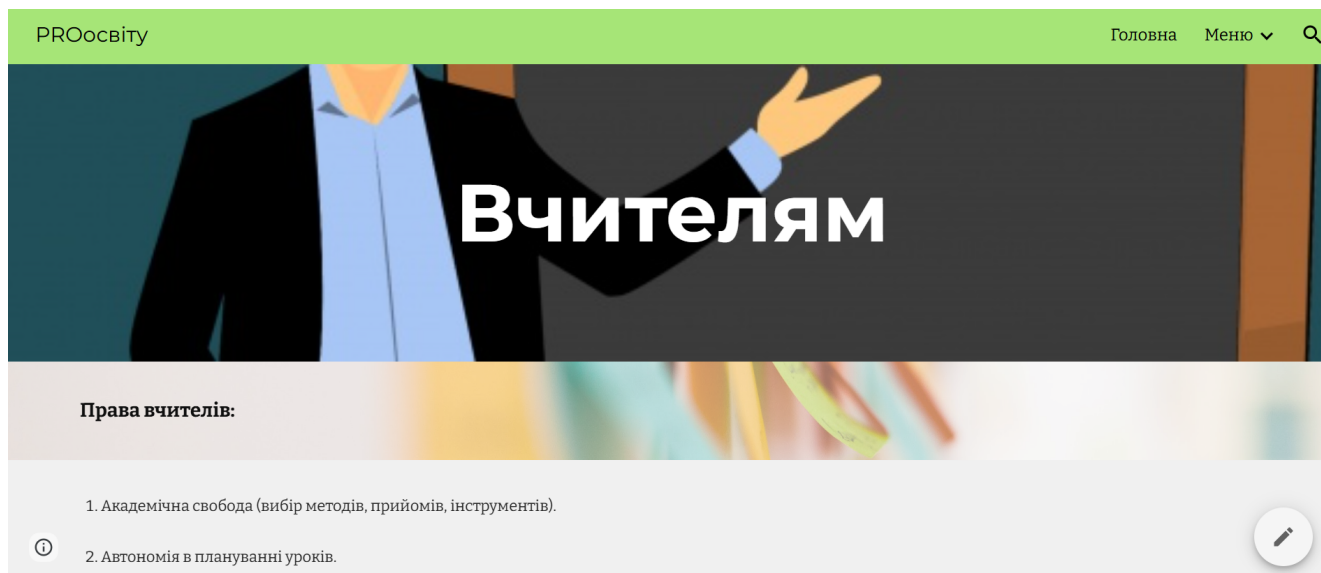
У перспективі передбачається оновлення контенту відповіно до змін у нормативно-правовому полі та розширення функціоналу — зокрема, додавання розділу з інтерактивними вебінарами, ресурсами для підвищення цифрової грамотності батьків і спільних педагогічних ініціатив.

Посилання на сайт:

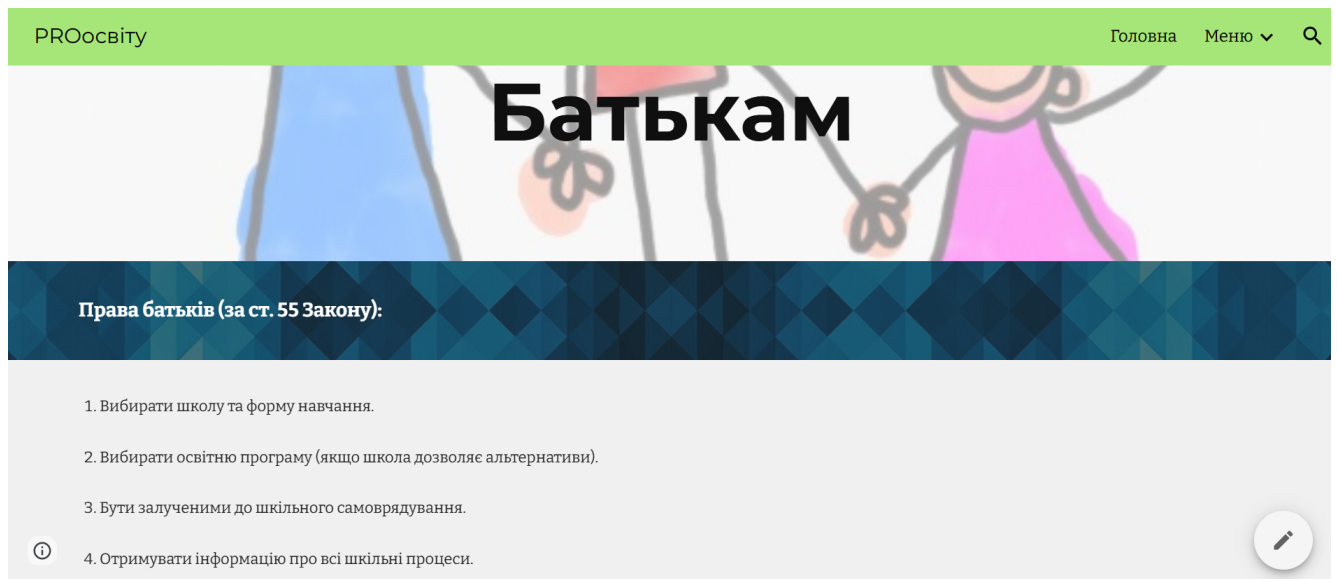
<https://sites.google.com/view/proosvity/%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0>

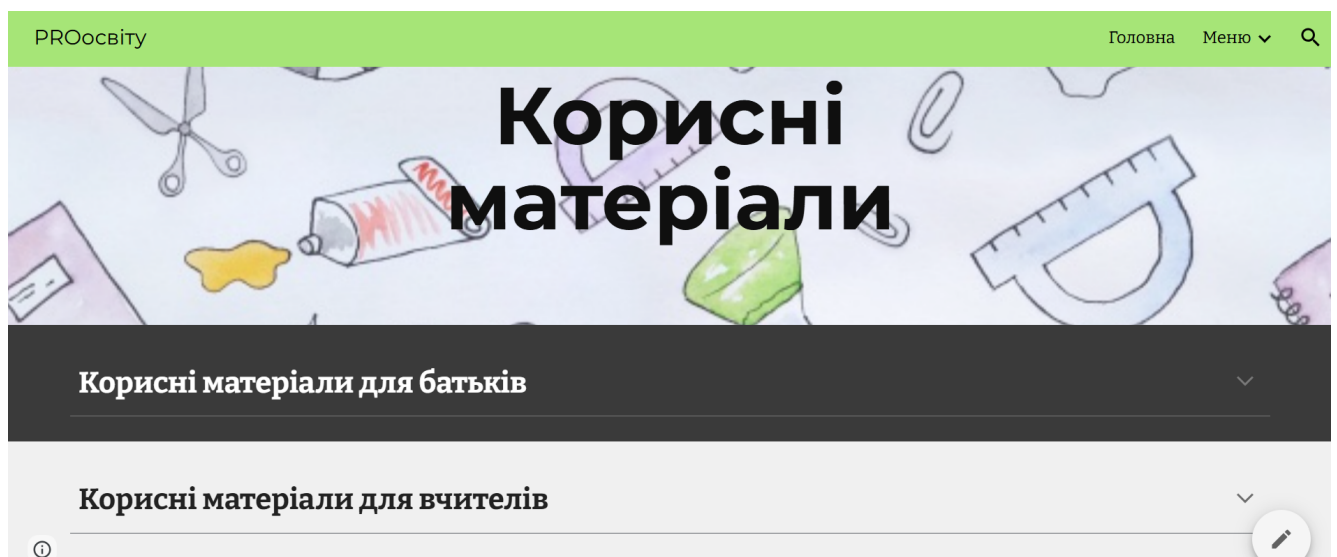
Скриншот. Б.2. Головна сторінка сайту «PROosvity» загальна характеристика ресурсу

Скриншот. Б.3. Розділ «Вчителям»
(фрагмент сторінки сайту «PROosvity»)

Скриншот. Б.4. Розділ «Батькам»
(фрагмент сторінки сайту «PROosvitu»)

Скриншот. Б.5. Розділ «Корисні матеріали»
(фрагмент сторінки сайту «PROosvitu»)

Додаток В

Апробація результатів дослідження

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ І МЕТОДИК ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

СЕРТИФІКАТ

РУ 525274

засвідчує, що

Олена ВЕРНИГОРА

взяв(ла) участь у
V Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції
«НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА В ДІЇ: АКТУАЛЬНІ
ПРОБЛЕМИ МЕТОДИК НАВЧАННЯ ТА СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ»
(8 год.)

14 травня 2025 року

Роман Павлюк

Тетяна Суржук

в.о. ректора РДГУ,
доктор психологічних наук,
професор

завідувач кафедри теорії і
методик початкової освіти РДГУ,
кандидат педагогічних наук,
доцент

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка

Сертифікат

Вернигори Олени

учасника Всеукраїнської науково-практичної
інтернет-конференції для студентів та молодих науковців
«Вивчення та впровадження ідей
Василя Сухомлинського в практику сьогодення»
м. Кропивницький, 08 жовтня 2025 року

В.о. проректора
з наукової роботи

Марія ФОКА

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

СЕРТИФІКАТ

засвідчує участь

Вернигори Олени

у I Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції
**«НАУКОВІ ІНСАЙТИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ:
ВІД ПОШУКУ ДО ВТІЛЕННЯ»**

Декан
Факультету педагогічної освіти

Київ, 24 жовтня 2025 року

Ольга КОТЕНКО

Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

Семінар присвячений до пам'яті
Вашуленка Миколи Самійловича,
Богдановича Михайла Васильовича

СЕРТИФІКАТ

засвідчує, що **Вернигора Олена**

взяла участь у III Всеукраїнському науково-методичному семінарі
«Компетентнісний підхід в освіті: теорія і практика»

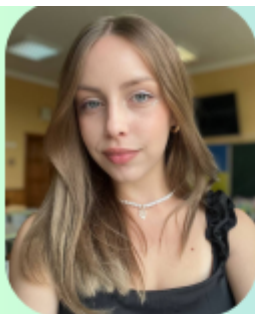
13 листопада 2025 року

Загальна кількість 6 - годин (0,2 кредита ECTS).

Реєстраційний номер учасника
семінару
№ НВ 12093/25

Проректор з науково – педагогічної роботи
Григорій ЛУЦЕНКО

Особливості взаємодії вчителів початкових класів з батьками першокласників

Студентка VI курсу
другого (магістерського) рівня вищої освіти
Спеціальності "Початкова освіта"
Вернигора Олена Сергіївна

Актуальність дослідження зумовлена оновленням підходів до співпраці між учителем і батьками в умовах реформування освіти та відповідно до положень сучасного Закону України «Про освіту», що сприяє реалізації принципів партнерства й підтримки успішної адаптації першокласників.

За результатами анкетування вчителів встановлено, що найпоширенішими формами взаємодії з батьками є індивідуальні бесіди та телефонні (онлайн) консультації. Ці форми спілкування педагоги вважають найбільш ефективними для вирішення поточних питань, налагодження довірливих стосунків і забезпечення зворотного зв'язку. Дещо менше відзначили проведення батьківських зборів, а спільні свята залишаються найменш поширеною формою взаємодії.

Опитування батьків засвідчило подібну тенденцію у виборі форм взаємодії з учителем. Найбільш прийнятною для більшості респондентів є індивідуальна бесіда, яка, на їхню думку, забезпечує можливість відвертого обговорення питань, що стосуються навчання та поведінки дитини. Удвічі менше опитаних віддали перевагу традиційним батьківським зборам, тоді як онлайн-комунікація та участь у спільних святах виявилися найменш привабливими формами співпраці.

Висновки

Отже, результати дослідження свідчать про переважання індивідуальних форм взаємодії між учителями та батьками, що вказує на прагнення до більш особистісного та довірливого спілкування. Водночас отримані дані підкреслюють потребу у вдосконаленні колективних форм співпраці для формування єдиного освітнього простору навколо дитини.